

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
UŽIMTUMO ĮSTATYMO NR. XII-2470 1, 12, 16, 20, 22, 24, 28, 29, 30, 31, 36, 37, 38, 39¹, 40,
44, 46, 47, 48, 48¹ STRAIPSNIŲ, PRIEDO PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 39²,
39³ IR 48² STRAIPSNIAIS ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS SVEIKATOS
DRAUDIMO ĮSTATYMO NR. I-1343 6 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO
PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo Nr. XII-2470 1, 12, 16, 20, 22, 24, 28, 29, 30, 31, 36, 37, 38, 39¹, 40, 44, 46, 47, 48, 48¹ straipsnių, priedo pakeitimo ir Įstatymo papildymo 39², 39³ ir 48² straipsniais įstatymo projekto (toliau – Užimtumo įstatymo projektas) tikslas – tobulinti bedarbio statuso suteikimo ir panaikinimo bei tinkamo darbo nustatymo teisinį reguliavimą; numatyti individualios užimtumo veiklos planavimo ir konsultavimo dėl pasirengimo dirbti paslaugų teikimą darbo rinkai besirengiantiems asmenims; suteikti galimybę užimtiems asmenims mokytis ir įgyti aukštą pridėtinę vertę kuriančias kvalifikacijas ir kompetencijas, mokytis pameistrystės organizavimo forma, įvertinti ir pripažinti neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytas kompetencijas, užsieniečiams mokytis valstybinės kalbos, didinti paramos judumui ir paramos darbo vietoms steigti priemonių įgyvendinimo veiksmingumą ir efektyvumą; derinti darbo jėgos pasiūlą ir paklausą, pritraukiant išvykusius aukštos kvalifikacijos Lietuvos Respublikos piliečius ir aukštos kvalifikacijos užsieniečius, paskatinant užsienio investuotojus perkelti savo gamybinę arba paslaugų veiklą į Lietuvą, sumažinant darbuotojui tenkančias atvykimo išlaidas, o darbdaviui aukštos kvalifikacijos darbuotojo paieškos išlaidas.

Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo Nr. I-1343 6 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto (toliau – Sveikatos draudimo įstatymo projektas) tikslas – sudaryti galimybę nedirbantiems asmenims, kuriems suteikiamas darbo rinkai besirengiančio asmens statusas, išlikti apdraustaisiais sveikatos draudimu valstybės lėšomis.

Užimtumo įstatymo projekto uždaviniai:

1) pakeisti bedarbio statuso suteikimo sąlygas ir šio statuso panaikinimo aplinkybes. Esant įsidarbinimą ribojančioms aplinkybėms, nedirbančiam asmeniui siūloma nustatyti darbo rinkai besirengiančio asmens statusą. Nustatyti papildomą sąlygą, kurią turėtų atitikti asmuo, kad jam būtų suteiktas bedarbio statusas, t. y. turi būti nedeklaravęs išvykimo iš Lietuvos Respublikos, išskyrus Europos Sąjungos reglamentuose dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo numatytus atvejus, kai bedarbis turi būti Užimtumo tarnybos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Užimtumo tarnyba) žinioje;

2) pakeisti tinkamo darbo nustatymo požymius, siejant su asmens turima kvalifikacija, darbo patirtimi, sveikatos būkle, kelionės į darbą išlaidomis ir numatomu gauti darbo užmokesčio dydžiu, taip pat siejant su registracijos Užimtumo tarnyboje laikotarpiu ir bedarbio statuso panaikinimu pagal Užimtumo tarnybos pateiktą tinkamo darbo pasiūlymų skaičių;

3) nustatyti, kad darbo rinkai besirengiantiems asmenims Užimtumo tarnyba teiktų konsultavimo dėl pasirengimo dirbti paslaugas, siekiant pašalinti įsidarbinimą ribojančias aplinkybes;

4) praplėsti užimtųjų asmenų galimybes mokytis pagal formaliojo ar neformaliojo profesinio mokymo arba neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas, taip pat mokytis ir įgyti aukštą pridėtinę vertę kuriančias kvalifikacijas ir kompetencijas. Sudaryti galimybę Užimtumo tarnybai finansuoti užsieniečiams valstybinės kalbos mokymus;

5) nustatyti galimybę užimtiems asmenims įgyvendinti ir kitas paramos mokymuisi priemones: įdarbinimo pagal pameistrystės darbo sutartį, neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimo ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo;

6) Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymą papildyti naujomis paramos mokymuisi

priemonėmis – neformalusis suaugusiųjų švietimas ir aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijimas, nustatant skiriamų lėšų ir mokymo stipendijos dydžius ir lėšų grąžinimo Užimtumo tarnybai sąlygas, jeigu nevykdomi sutarčių įsipareigojimai;

7) nustatyti galimybę paramos judumui priemonę taikyti asmenims, dalyvaujantiems konsultavimo užsiėmimuose arba vykstantiems į darbo pokalbį su darbdaviu, kai nustatoma, kad asmens gyvenamoji vieta yra ne toje pačioje gyvenamojoje vietovėje, kurioje yra darbo pokalbio ar konsultavimo užsiėmimų vieta;

8) pakeisti paramos darbo vietoms steigti priemonių (vietinių užimtumo iniciatyvų projektų įgyvendinimo ir savarankiško užimtumo rėmimo) įgyvendinimo sąlygas, užtikrinant taiklesnį ir efektyvesnį šių paramos darbo vietoms steigti priemonių taikymą;

9) sudaryti palankesnes sąlygas prieglobsčio prašytojams, turintiems teisę dirbti ir ketinantiems dirbti Lietuvos Respublikoje pagal darbo sutartį, patekti į darbo rinką ir iš dalies įgyvendinti Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. birželio 26 d. direktyvos 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo (nauja redakcija) nuostatas;

10) nustatyti atvykimo išmoką iš užsienio pritrauktiems darbuotojams (toliau – atvykimo išmoka), siekiant kompensuoti dalį persikėlimo išlaidų ir išmoką darbdaviui, pritraukusiam darbuotoją iš užsienio (toliau – išmoka darbdaviui), šio darbuotojo paieškos išlaidoms kompensuoti.

Sveikatos draudimo įstatymo projekto uždavinys – nustatyti, kad darbo rinkai besirengiantys asmenys išliktų draudžiami sveikatos draudimu valstybės lėšomis.

Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse įvedus įvairius ekonomikos suvaržymus, prastėjant gyventojų ir verslo lūkesčiams dėl pandemijos poveikio, ekonomikose įsivyravus neapibrėžtumui dėl ateities, po neišvengiamo reikšmingo nedarbo lygio augimo 2020 m., kuris Lietuvos statistikos departamento duomenimis pasiekė 8,5 proc., nuo 2021 m. pradžios pastebimas nedarbo lygio kritimas. 2021 m. nedarbo lygis sumažėjo iki 7,1 proc. arba 1,4 procentiniais punktais mažiau lyginant su praėjusiais metais. Nedarbas Lietuvoje galėtų mažėti sparčiau, tačiau tam trukdo neatitiktis tarp darbo vietų paklausos ir nedirbančių asmenų turimos kvalifikacijos, kompetencijų, darbo įgūdžių bei jų pasirengimo darbo rinkai.

Dalis nedirbančių asmenų stokoja motyvacijos ir aktyvumo ieškant darbo ir / ar naujų karjeros galimybių, dalis – prioritetą teikia laikinai nedirbti dėl asmeninių ar kitokių įsipareigojimų. Užimtumo tarnybos duomenimis apie 32 proc. skirtingų socialinių grupių asmenų, įsidarbintų tik taikant suderintas kompleksines paslaugas ir aktyvios darbo rinkos politikos priemones. Daugiau nei ketvirtadalis registruotų bedarbių (72 tūkst.) yra ilgalaikiai bedarbiai. Iš jų daugiau kaip 6 proc. (4,5 tūkst.) apskritai nėra dirbę, dar trečdalis (beveik 20 tūkst.) yra nedirbę ilgiau nei 2 metus. Todėl, pirmaisiai, būtina identifikuoti įsidarbinimą ribojančias aplinkybes (socialinių įgūdžių ir (ar) motyvacijos dirbti stoka, šeimos narių priežiūra ir slauga, apribotas disponavimas pinigėmis lėšomis, esančiomis kredito įstaigos (įstaigų) sąskaitoje (sąskaitose), ir (ar) antstolio, kitų institucijų ar pareigūnų nurodymu priverstinai nurašomos piniginės lėšos skolai apmokėti (toliau – skolos), priklausomybės ligos, susisiekimo problemos ir kt.). Be to, Užimtumo tarnybai yra svarbu turėti informaciją ar asmuo turi skolų, nes tai yra viena iš didžiausių įsidarbinimo kliūčių. Žmonės turintys skolų, dažniausiai sutinka dirbti nelegaliai, siekia gauti paramą arba yra išlaikomi kitų šeimos narių. Negalėdami susimokėti būtinų išlaidų, toliau skolinasi, įsiskolina už būsto išlaikymą, ima greituosius kreditus, o įsiskolinimų sumos dar labiau išauga pas antstolius. Skolų turinčių žmonių nenori priimti į darbą darbdaviai, o žmonės praranda viltį ir motyvaciją skolas grąžinti, nebenori dirbti legaliai, kad skolos nebūtų išskaičiuojamos iš gauto darbo užmokesčio. Atsižvelgiant į tai, Užimtumo tarnybai svarbu nustatyti, kurie asmenys turi skolų, kad jiems galėtų būti organizuojama reikalinga pagalba, pavyzdžiui teisinių paslaugų teikimas ar antstolių konsultacijos.

Užimtumo tarnybos duomenimis Užimtumo tarnyboje 2022 m. sausio 1 d. buvo registruota 7,7 tūkst. laisvų darbo vietų ir 176,1 tūkst. darbo neturinčių asmenų. Beveik pusė darbo pasiūlymų (45,1 proc.) – kvalifikuotiems darbininkams ir mašinų bei įrenginių operatoriams. Laisvos darbo vietos nekvalifikuotiems darbininkams sudarė kiek daugiau nei ketvirtadalį (28,3 proc.). Nepaisant laisvų darbo vietų skaičiaus augimo, įsidarbinimo rodikliai auga ne taip sparčiai kaip galėtų. Lietuvoje išlieka struktūrinis nedarbas, kai darbo ieškančių asmenų kvalifikacija ir turimi įgūdžiai neatitinka

darbdavių poreikių, siūlomas darbo užmokestis neskatina grįžti į darbo rinką, mažėja darbo jėgos poreikis dėl įmonių technologinės pažangos ir investicijų į procesų efektyvinimą. Beveik kas trečias Užimtumo tarnyboje registruotas asmuo yra nekvalifikuotas, apie penktadalis Lietuvos dirbančiųjų dirba žemesnės kvalifikacijos darbą nei įgyta kvalifikacija, trečdalis dirbančiųjų dirba su savo studijų sritimi nesusijusį darbą, o darbdaviams trūksta reikiamos kvalifikacijos darbuotojų.

Ilgalaikė Lietuvos sėkmė priklausys nuo kelių pagrindinių sąlygų. Visų pirma, turi būti didinamas Lietuvos ekonomikos pažangumas, siekiant, kad kuo didesnę jos dalį sudarytų inovatyvus ir aukštą pridėtinę vertę kuriantis verslas. Turi būti pereinama prie skaitmeninės ir žiniomis grįstos ekonomikos, kurioje vyrauja gerai apmokamos ir aukštos kompetencijos reikalaujančios darbo vietos, vystomos inovacijos ir didelės vertės produktai.

Europos Komisija nurodo, „kad krizės sukelti vartojimo įpročių pokyčiai ir dvejojama žaliaji ir skaitmeninė pertvarka, kartu su Europos žaliuoju kursu ir Europos skaitmenine strategija, pakeis mūsų ekonomiką. Kai kurie sektoriai kurį laiką gali nesugebėti pilnai atsigausti, jeigu apskritai atsigauna, o įmonės po krizės gali patirti finansinių sunkumų. <...> Augant nedarbui ir didėjant neveiklumui, gali būti prarandami įgūdžiai, o tai gali daryti žalingą poveikį atitinkamiems asmenims ir visai ekonomikai. Jei nebus imtasi įgūdžių tobulinimo ir perkvalifikavimo priemonių, nedarbo rizika taps nuolatinė.“¹

Į aukštą pridėtinę vertę orientuotos ekonomikos vystymas yra tarp svarbiausių Lietuvos tikslų, kurio neįmanoma pasiekti be tinkamas kompetencijas turinčios darbo jėgos. Iššūkius dėl kvalifikuotos darbo jėgos atspindi ir Pasaulio talentų konkurencingumo indeksas: pagal 2020 m. duomenis Lietuva yra 117 vietoje iš 132 valstybių pagal galimybių rasti kvalifikuotus darbuotojus rodiklį. Pritraukiant investicijas į šalį yra orientuojamasi į naujas darbo vietas bei aukštą pridėtinę vertę kuriančius ekonomikos sektorius, tokius kaip pažangi bei aukštąsias technologijas taikanti ir kurianti inžinerinė pramonė, gyvybės mokslai, informacinių technologijų kūrimas bei vystymas, tarptautinių korporacijų paslaugų centrai. Norint pasivyti Europos Sąjungos ekonomikos struktūros pažangumo vidurkį, dirbančiųjų skaičius pažangiųjų technologijų gamybos ir žinioms imliuose paslaugų sektoriuose turėtų papildomai padidėti iki 86 tūkstančių.

Reikalingi sprendimai dėl mokymo programų, kurios būtų skirtos padėti asmenims įgyti aukštą pridėtinę vertę kuriančias kvalifikacijas ir kompetencijas, prioritetą teikiant inžinerinės pramonės ir informacinių technologijų specialistams parengti.

Lietuvos ekonomikai ir jos turimam moksliniam, technologiniam bei žmogiškajam potencialui didelę įtaką daro ir globalios tendencijos. Asmenys, turintys reikiamas kvalifikacijas ir kompetencijas yra atsparesni neigiamiems ekonomikos pokyčiams, be to, jie geriau geba pasinaudoti atsirandančiomis naujomis galimybėmis. Todėl tos kvalifikacijos ir kompetencijos, kurios atliepia globalias tendencijas, taip pat laikytinos aukštos pridėtinės vertės kvalifikacijomis ir kompetencijomis. Atsižvelgiant į globalias tendencijas, tokias kaip darbų automatizavimas, skaitmenizavimas, Žalioji kursas, žiedinė ekonomika, aukštą pridėtinę vertę kuriančiomis kvalifikacijomis gali būti laikomos tik tos kvalifikacijos, kurios yra orientuotos į aukštesnę veiklos sudėtingumą, savarankiškumą ir kintamumą, tam reikalingos kvalifikacijos, atitinkančios IV ir aukštesnę Lietuvos kvalifikacijų sandaros lygmenį, be to, atsiranda poreikis Užimtumo įstatyme taip pat sudaryti galimybę mokytis pagal aukštojo mokslo studijų programos dalį (studijų modulį) (neformaliąsias suaugusiųjų švietimo programas).

Susiduriama su situacija, kai užsieniečiai nemoka arba prastai moka valstybinę kalbą. Kalbos barjeras sukelia nemažai trukdžių jiems įsidarbinti, užtikrinti darbo sąlygų kokybę, derėtis dėl darbo laiko ir užmokesčio bei užkirsti kelią galimam išnaudojimui darbe. Be to, dėl kalbos nemokėjimo ir (arba) menko mokėjimo sunku surasti informacijos apie darbo pasiūlymus.

Europos Komisijos ir Tarybos užimtumo ataskaitos² analizėje akcentuojamos kelios prioritetinės reformų ir investicijų sritys. Jomis turėtų būti siekiama skatinti darbo vietų kūrimą,

¹ Europos Komisijos 2021-03-04 Komisijos rekomendacija dėl veiksmingos aktyvios paramos užimtumui po COVID-19 sukeltos krizės (EASE)

² Europos Komisijos ir Tarybos bendra užimtumo ataskaita

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=lt&catId=89&newsId=9834&furtherNews=yes>

palengvinti bedarbių įsidarbinimą ir darbuotojų perėjimą iš vieno sektoriaus į kitą, didinti ekonominę ir socialinę atsparumą ir mažinti krizės poveikį užimtumui ir socialinę poveikį.

Pradedantiesiems ir smulkiesiems verslininkams, ypač Lietuvos regionuose, dažniausiai trūksta informacijos, gebėjimų identifikuoti kuriamo verslo ekonomines naudas, žinių apie verslo formas, jų administravimą bei šalyje esančias mokesčines sistemas, gerosios verslo praktikos pavyzdžius, kurie padėtų pradėti, vykdyti veiklą, identifikuoti kuriamo verslo stiprybes ir silpnybes, užkirsti kelią galimiems verslo sunkumams. Pastebimas poreikis darbo ieškantiems asmenims siekiantiems gauti paramą darbo vietų steigimui, organizuoti konsultavimą dėl verslo kūrimo. VŠĮ „Versli Lietuva“ atstovai teikia nemokamas konsultacijas įmonių steigimo ir kitais verslo pradžios klausimais. Užimtumo tarnybai identifikavus darbo ieškančią asmenį kaip apsisprendusį pradėti kurti savo verslą, šis asmuo galėtų būti konsultuojamas VŠĮ „Versli Lietuva“, taip pat, esant poreikiui, galėtų būti teikiamos ir kitos verslumą skatinančios priemonės.

Paramos verslo kūrimui priemonės organizavimas ir finansavimas yra numatytas Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane „Naujos kartos Lietuva“ (toliau – NKL). Šias lėšas siekiama investuoti į darbo vietų, prisidedančių prie skaitmeninės ir žaliosios transformacijos tikslų įgyvendinimo bei žiedinės ekonomikos skatinimo, steigimą.

Siekiant paramos darbo vietoms steigti taiklumo, Užimtumo tarnybai bendradarbiaujant su savivaldybių institucijomis ir įstaigomis galėtų būti nustatomos gyvenamosios vietovės, kuriose yra poreikis ir būtų efektyviausia įgyvendinti vietinių užimtumo iniciatyvų projektus. Siekiant užtikrinti veiksmingą ir efektyvų paramos verslo kūrimui teikimą, kiekvienais metais būtų nustatomi paramos verslo kūrimui prioritetai, kurie prisideda prie skaitmeninės ir žaliosios transformacijos tikslų įgyvendinimo bei žiedinės ekonomikos skatinimo ir (ar) COVID-19 ligos (koronaviruso infekcijos) plitimo poveikio mažinimo.

Užimtumo įstatymo 47 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad parama darbo vietoms steigti gali būti teikiama ir savo vykdomos ekonominės veiklos rūšį keičiantiems savarankiškai dirbantiems asmenims, gavusiems Užimtumo įstatymo 5¹ straipsnyje nurodytą išmoką savarankiškai dirbančiam asmeniui. Atsižvelgiant į tai, kad minėtiems asmenims steigiant sau darbo vietą nebuvo taikomos Užimtumo įstatymo 44 straipsnyje nustatytos sąlygos, Užimtumo tarnyba neturėjo finansinių galimybių patenkinti visas pateiktas paraiškas. Pažymėtina, jog Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „<...> įstatymų leidėjas negali sukurti tokios teisinės situacijos, kai išleidžiamas įstatymas arba kitas teisės aktas, kuriam įgyvendinti reikia lėšų, bet tokių lėšų neskiriama arba jų skiriama nepakankamai“ (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“). Be to, Užimtumo įstatymo 5¹ straipsnyje nustatyta išmoka savarankiškai dirbančiam asmeniui šiuo metu nemokama (buvo mokama iki 2021 m. rugpjūčio 31 d.), todėl siūloma keisti savarankiško užimtumo rėmimo priemonės įgyvendinimo sąlygas.

Šiuo metu Lietuva yra viena iš daugiausiai dėl emigracijos nukentėjusių Europos Sąjungos valstybių narių. Emigrantų ir šalies populiacijos santykis Lietuvoje 2020 m. duomenimis siekė 24 proc., kai tuo tarpu visos Europos Sąjungos vidurkis buvo tik 7 proc.³ Skaičiuojama, kad iš viso yra 658 tūkst. emigravusių lietuvių. 2019 m. pirmą kartą į Lietuvą atvykstančių asmenų skaičius viršijo iš Lietuvos emigruojančių asmenų skaičių – iš Lietuvos išvyko 4 tūkst. Lietuvos Respublikos piliečių, į Lietuvą atvyko 15 tūkst. kitos pilietybės asmenų⁴. Šį teigiamą pokytį lėmė ne sugrįžtantys Lietuvos Respublikos piliečiai, bet į Lietuvą atvykstantys užsieniečiai.

Tačiau nepaisant augančio į Lietuvą atvykstančių užsieniečių skaičiaus, tokių užsienio talentų potencialas vis dar nėra tinkamai išnaudojamas. 2020 m. duomenimis iš visų atvykusių į Lietuvą asmenų atvyko tik 5 proc. užsieniečių, kai tuo tarpu Europos Sąjungos vidurkis siekia 13 proc.⁵ Tokią statistiką lemia ir tai, kad Lietuvoje vis dar pasigendama priemonių, kurios būtų skirtos pritraukti aukštos kvalifikacijos užsienio talentus. Šiuo metu didžioji dalis į Lietuvą atvykstančių imigrantų

³ United Nations. Department of Economic and Social Affairs, International Migration Stock, 2020.

⁴ Strata. „Žmogiškasis kapitalas Lietuvoje 2020“. Aukštos kvalifikacijos profesijos: 1–3 LPK pagrindinės grupės; Lietuvos statistikos departamento duomenys.

⁵ United Nations. Department of Economic and Social Affairs, International Migration Stock, 2020.

neturi aukštos kvalifikacijos profesijos. Iš visų atvykstančių užsienio darbuotojų, informacinių ir ryšių technologijų (toliau – IRT) specialistai sudaro mažiau nei 1 proc.⁶, o išduodamų mėlynosios kortelės (ang. *BlueCard*) leidimų gyventi Lietuvoje skaičius per metus siekia tik 289⁷.

2021–2030 m. nacionaliniame pažangos plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“ (toliau – 2021–2030 metų nacionalinio pažangos planas), nustatytiems prioritetiniams sektoriams vystyti talentų pritraukimas iš užsienio – būtina sąlyga. 2030 m. sukuriamos pridėtinės vertės dalis gyvybės mokslų sektoriuje turės padidėti nuo 2,3 proc. (2019 m.) iki 5 proc., inžinerinės pramonės sektoriuje nuo 5,93 proc. (2019 m.) iki 7,69 proc. ir informacinių ir komunikacinių technologijų (ICT) sektoriuje nuo 4,1 proc. (2020 m.) iki 5,1 proc. Šių sektorių spartesniam vystymuisi yra būtinos pažangios investicijos, kurias pritraukti be instrumentų nišinių talentų medžioklei yra sunku. 79 proc. Lietuvą pasirinkusių užsienio investuotojų teigia, kad talentų pasiūla yra esminė atėjimo į šalį sąlyga⁸. O 2016–2020 m. dėl talentų stokos Lietuvos nepasirinkę investuotojai nesukūrė 5810⁹ gerai apmokamų darbo vietų. Sąlyginai nedidelio kiekio nišinių talentų stoka gali lemti viso tiesioginių užsienio investicijų projekto neįgyvendinimą.

Atsižvelgus į tai, Užimtumo įstatymo projektu siekiama pritraukti aukštos kvalifikacijos užsieniečius, susigrąžinti emigravusius Lietuvos Respublikos piliečius ir pritraukti užsienio investuotojus, kurie perkeltų ir savo aukštos kvalifikacijos darbuotojus. Pritraukti darbuotojai galėtų prisidėti prie vietinių talentų ugdymo Lietuvoje. Šiuo metu Lietuvoje veikiantys užsienio investuotojai skiria didžiulį dėmesį perduodami savo sukauptas žinias ir patirtis tiek gamybos, tiek ir paslaugų sektoriuje. Praktikoje labai dažnai nutinka, kad aukštos kvalifikacijos relokuoti darbuotojai apmoko jau Lietuvoje esančius darbuotojus, todėl tokiu būdu yra prisidedama prie bendro aukštos kvalifikacijos darbuotojų skaičiaus augimo visoje šalyje ir darbo jėgos paklausos ir pasiūlos suderinamumo.

Reaguojant į situaciją Ukrainoje, siekiama padėti Ukrainos Respublikos piliečiams, pasitraukusiems iš Ukrainos dėl Rusijos Federacijos karinių veiksmų. Todėl siūloma Užimtumo įstatymo projekte numatyti lengvesnes sąlygas atvykimo išmoką gauti Ukrainos Respublikos piliečiams, atvykusiems į Lietuvą po karinių veiksmų Ukrainoje pradžios ir įsidarbinusiems Lietuvoje. Ši išmoka būtų skiriama ir išmokama laikinai – kol išliks susidariusi situacija ir migracijos dėl karinių veiksmų srautas.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai ir rengėjai

Užimtumo įstatymo projekto iniciatorės – Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, taip pat Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija dėl siūlomų nustatyti atvykimo išmokos ir išmokos darbdaviui (Užimtumo įstatymo projekto 22 ir 23 straipsniai).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Užimtumo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 4 punkte nustatyta, kad darbo rinkos paslaugos ir užimtumo rėmimo priemonės taikomos darbdaviams, kurių nuolatinė buveinė yra Lietuvos Respublikoje ir darbdaviams fiziniams asmenims, kurie yra nuolatiniai Lietuvos Respublikos gyventojai. Darbdaviams, kurie neregistruoti Juridinių asmenų registre, nors turi nuolatinę buveinę Lietuvos Respublikoje, ir turi įdarbinę darbuotojus, pateikus Užimtumo tarnybai pasiūlymus dėl subsidijos darbo užmokesčiui gavimo, Užimtumo tarnyba neturi galimybių įvertinti jų atitikties Užimtumo įstatymo 35 straipsnyje nustatytiems reikalavimams (nėra iškelta bankroto byla, nėra likviduojami, nėra įsiskolinę, neturi neįvykdytų sutartinių įsipareigojimų ir kt.). Be to, atsiradus teisiniui pagrindui subsidijas darbo užmokesčiui išieškoti, Užimtumo tarnyba neturi galimybės to padaryti Lietuvos Respublikos teismuose, nes ieškiniai teikiami ne pagal nuolatinės buveinės vietą, o pagal buveinės vietą (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 29 str.). Sutarties dėl Europos

⁶ VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ užsakyму atliktas Vyriausybės strateginės analizės centro tyrimas.

⁷ Migracijos departamento duomenys.

⁸ fDi Markets 2016-2020 m.

⁹ VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ pralaimėtų projektų analizė.

Sąjungos veikimo 49 straipsnis, reglamentuojantis įsisteigimo laisvę, apima ir teisę imtis savarankiškai dirbančių asmenų veiklos bei ją verstis, o vadovaujantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika draudžiama riboti ūkinės veiklos laisvę dėl subjekto teisinės formos (pavyzdžiui, žr. Sprendimo Oy AA, C-231/05, EU:C:2007:439, 40 punktą). Pažymėtina, kad juridinio asmens formą turinčiam darbdaviui galimybės dalyvauti užimtumo rėmimo priemonėse nėra ribojamos, tuo tarpu darbdaviams fiziniams asmenims iš esmės taikomas penkerių metų gyvenimo Lietuvos Respublikoje reikalavimas.

Užimtumo įstatymo 1 straipsnio 3 dalyje nustatyta kam gali būti taikomos Užimtumo įstatymo reglamentuojamos darbo rinkos paslaugos ir užimtumo rėmimo priemonės. Tačiau Užimtumo įstatyme nėra numatyta galimybė prieglobsčio prašytojams, kaip jie apibrėžti Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 2 straipsnio 20 dalyje, turintiems teisę ir ketinantiems dirbti Lietuvos Respublikoje pagal darbo sutartį, gauti Užimtumo tarnybos tarpininkavimo įdarbinant paslaugas. Todėl nėra visiškai įgyvendintas Direktyvos 2013/33/ES 15 straipsnis.

Užimtumo įstatymo 12 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad užimtumo rėmimo priemonės yra tik aktyvios darbo rinkos politikos priemonės ir užimtumo didinimo programos.

Užimtumo įstatymo 20 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad aktyvios darbo rinkos politikos priemonės ir užimtumo didinimo programos taikomos bedarbiams ir užimtiems asmenims, neišskiriant darbo rinkai besirengiančių asmenų, kurie turi problemų dėl įsidarbinimo ir dalyvavimo priemonėse ar programose ir jiems nėra numatytų papildomų paslaugų padedančių spręsti įsidarbinimo problemas. Užimtumo įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad užimtiesiems asmenims, gali būti organizuojama tik viena paramos mokymuisi priemonė – profesinis mokymas.

Užimtumo įstatymo 24 straipsnyje viena iš bedarbio statuso panaikinimo aplinkybių yra – bedarbis deklaruoja išvykimą iš Lietuvos Respublikos, išskyrus Europos Sąjungos reglamentuose dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo numatytą laikotarpį, kuriuo mokama asmens nedarbo socialinio draudimo išmoka. Užimtumo įstatymo 22 straipsnio 1 dalyje nustatomos sąlygos, kurias turi atitikti asmuo, kad jam būtų suteiktas bedarbio statusas, tačiau nėra nustatyta sąlygos, susijusios su išvykimo iš Lietuvos Respublikos deklaravimu.

Užimtumo įstatymo 28 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad konsultavimo paslaugas sudaro profesinis konsultavimas, profesinės karjeros planavimas ir psichologinis konsultavimas, tačiau nėra numatyta konsultavimo paslaugų, kurios padėtų darbo rinkai besirengiantiems asmenims spręsti įsidarbinimo problemas. Be to, Užimtumo įstatymo 28 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad Užimtumo tarnyba gali pasitelkti trečiuosius asmenis tik teikiant psichologinio konsultavimo paslaugas.

Užimtumo įstatymo 29 straipsnio 1 dalyje nustatyta, dėl kokių aplinkybių Užimtumo tarnyba atlieka asmens įsidarbinimo vertinimą, bet nėra įvardintas asmens galimybių įsidarbinti vertinimas, kai jis turi skolų ir nėra motyvuotas įsidarbinti legaliai bei kitos įsidarbinimą ribojančios aplinkybės. Šiuo metu Užimtumo tarnyba neturi galimybės nustatyti ar asmuo turi skolų, o asmenys nėra linkę nurodyti, kad turi finansinių problemų. Todėl, dažniausiai, ši problema išaiškėja, kai asmuo pradeda dalyvauti aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse arba įsidarbina. Pavyzdžiui, Užimtumo tarnyba antstolių yra informuojama apie būtinus išskaičiavimus iš besimokančiam asmeniui paskirtos mokymosi stipendijos.

Užimtumo įstatymo 30 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kokius požymius atitinka tinkamas darbas, t. y. asmens kvalifikacija ir (ar) kompetencija, jo turima darbo patirtis, sveikatos būklė ir kelionės išlaidų dydis, kuris sudarytų ne daugiau kaip 15 procentų laisvos darbo vietos aprašyme nurodyto mėnesinio darbo užmokesčio. Šie tinkamo darbo požymiai nesikeičia per visą asmens registracijos Užimtumo tarnyboje laikotarpį, kuris gali tęstis daugiau nei vienerius metus. Per ilgesnį nedarbo laikotarpį asmens kvalifikacija gali tapti nepakausi ir neatitikti darbo rinkos poreikių, tačiau jam tinkamu darbu vis dar yra laikomas darbas, atitinkantis jo įgytą kvalifikaciją (pvz. prieš 10–15 metų) ar turėtą patirtį, kuri jau gali nebeatitikti darbdavio keliamų reikalavimų. Dėl šiuo metu galiojančių tinkamo darbo reglamentavimo nuostatų, Užimtumo tarnyba ir po ilgesnio laikotarpio negali pasiūlyti bedarbio kvalifikacijos neatitinkančio darbo, todėl nemotyvuotas dirbti asmuo dažniausiai tampa ilgalaikiu bedarbiu.

Užimtumo įstatymo 31 straipsnyje nustatyta, kad individualios užimtumo veiklos planavimo

paslaugos privalomai teikiamos tik bedarbiams, sudarant individualius užimtumo veiklos planus (toliau – IUVP), kuriuose nurodomi bedarbio ir Užimtumo tarnybos įsipareigojimai.

Užimtumo įstatymo 36 straipsnyje nustatytos keturios paramos mokymuisi priemonės (profesinis mokymas, įdarbinimas pagal pameistrystės darbo sutartį, stažuotė, neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimas). Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo 13 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad profesinis mokymas vykdomas pagal formaliojo ir neformaliojo profesinio mokymo programas. Užimtumo įstatyme neformalusis švietimas siejamas tik su neformaliuoju profesiniu mokymu, bet ne su neformaliuoju suaugusiųjų švietimu pagal aukštojo mokslo studijų programos dalį (studijų modulį), kurio poreikis siejamas su aukštą pridėtinę vertę kuriančiomis kvalifikacijomis ir kompetencijomis.

Užimtumo įstatymo 37 straipsnio 3 dalyje nustatytos sąlygos, kada Užimtumo tarnyba gali užimtajam asmeniui finansuoti profesinio mokymo priemonę jei: 1) užimtas asmuo planuoja įsidarbinti ne pas tą patį darbdavį arba jis planuoja vykdyti savarankišką veiklą 2) užimtas asmuo perkeliamas į aukštesnes pareigas ir po mokymo baigimo numatomas ne mažiau kaip 20 procentų didesnis darbo užmokestis; 3) užimtas asmuo yra išpėtas apie atleidimą, kai jo atliekama darbo funkcija darbdaviui tampa perteklinė dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbtos ekstremaliosios situacijos ir karantino. Užimtumo įstatymo 37 straipsnio 16 dalies 3 punkte ir 17 dalies 2 punkte svarbiomis priežastimis, kada neprivaloma atlyginti Užimtumo tarnybai visų jos patirtų išlaidų, laikoma darbo sutarties nutraukimas arba individualios veiklos nutraukimas, kai bedarbis ar užimtas asmuo per 15 darbo dienų pradeda dirbti ar vykdyti individualią veiklą pagal įgytą ar patobulintą kvalifikaciją. Įvertinus vidutinę Užimtumo tarnyboje registruotų asmenų įsidarbinimo trukmę, šis laikotarpis laikytinas per trumpu.

Užimtumo įstatymo 38 straipsnyje nustatyta, kad įdarbinimas pagal pameistrystės darbo sutartį gali būti organizuojamas asmenims, kurie dalyvauja profesiniame mokyme. Tačiau pameistrystės forma netaikoma užimtiems asmenims, taip pat bedarbiams ir užimtiems asmenims dalyvaujantiems neformaliajame suaugusiųjų švietime.

Užimtumo įstatymo 39¹ straipsnyje nustatyta, jog Užimtumo tarnyba neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimą organizuoja tik bedarbiams.

Užimtumo įstatyme nėra įvardintos galimybės mokytis pagal neformaliojo profesinio mokymo, neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas (aukštojo mokslo studijų programos dalį (studijų modulį)) ir programas suteikiančias aukštą pridėtinę vertę kuriančias kvalifikacijas ir kompetencijas.

Užimtumo įstatymo 40 straipsnyje 1 dalyje nustatytas paramos judumui tikslas – kompensuoti kelionės išlaidas į darbo, stažuotės atlikimo vietą ar į Užimtumo tarnybos organizuojamus konsultavimo grupėms užsiėmimus. Tačiau nėra numatytas kelionės išlaidų apmokėjimas, kada konsultavimo užsiėmimai vyksta ne Užimtumo tarnyboje, bet pas trečiuosius asmenis iš kurių numatoma pirkti konsultavimo paslaugas. Užimtumo įstatymo 40 straipsnio 3 dalyje nustatytos kelionės išlaidų kompensavimo ribos, siejamos su asmens gaunamu darbo užmokesčiu.

Užimtumo įstatymo 44 straipsnio 3 ir 4 dalyse, 7 ir 8 dalyse, 47 straipsnio 2 ir 3 dalyse, nustatytos sąlygos sudarančios galimybę, vykdomos ekonominės veiklos rūšį keičiančiam savarankiškai dirbančiam asmeniui, gavusiam Užimtumo įstatymo 5¹ straipsnyje nurodytą išmoką savarankiškai dirbančiam asmeniui, steigiančiam darbo vietą sau, skirti 11,5 minimaliosios mėnesinės algos (toliau – MMA) dydžio subsidiją darbo vietai steigti.

Užimtumo įstatymo 44 straipsnio 7 dalies 2 punkte nustatytos išimtys, kada iš subsidijos gavėjų nereikalaujama pateikti paramos darbo vietoms steigti įgyvendinimo sutarties galiojimo užtikrinimo. Tačiau buvo pastebėta, kad paramos darbo vietoms steigti įgyvendinimo sutarties galiojimo užtikrinimas, yra būtina sąlyga užtikrinant skaidrų ir efektyvų paramai skiriamų lėšų panaudojimą, siekiant išvengti atvejų, kai mėnesį prieš paramos gavimą steigiasi mažosios bendrijos (įsteigia po 2 ar 5 mažąsias bendrijas), tam, kad galėtų prašyti paramos darbo vietoms steigti (perkamos priemonės ir įranga), o ne vykdyti veiklą.

Užimtumo įstatymo 44 straipsnio 11 dalyje numatyta, kad Užimtumo tarnybos sprendimai dėl subsidijų grąžinimo gali būti skundžiami tik teismui, nors pagal Lietuvos Respublikos viešojo

administravimo įstatymo 14 straipsnį administracinį sprendimą galima skųsti tam pačiam viešojo administravimo subjektui arba aukštesniam pagal pavaldumą viešojo administravimo subjektui, arba kitų įstatymų, reglamentuojančių ginčų, kylančių iš administracinių teisinių santykių, nagrinėjimą, nustatyta tvarka išankstinio ginčų nagrinėjimo ne teismo tvarka institucijai, arba administraciniam teismui.

Užimtumo įstatymo 46 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad vietinių užimtumo iniciatyvų projektai įgyvendinami Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytoje savivaldybių ar seniūnijų teritorijose, kuriose bedarbių dalis, skaičiuojant nuo darbingo amžiaus gyventojų, projektų įgyvendinimo laikotarpiu yra didesnė negu vidutiniškai šalyje, nedarbo pasekmėms švelninti. Pastebėta, kad pagal Užimtumo tarnybos atliktus bedarbių dalies, nuo darbingo amžiaus gyventojų, paskaičiavimus patenka seniūnijų teritorijos esančios šalia didžiųjų miestų arba miesto teritorijoje ir kuriose vietinių užimtumo iniciatyvų projektų įgyvendinimas ir naujų darbo vietų kūrimas nebūtinai, nes nėra užpildytos darbdavių registruojamos laisvos darbo vietos. Nėra užtikrinamas lankstus reagavimas į atskiros vietovės poreikius kurti naujas darbo vietas, taip pat ir taiklus bei efektyvus vietinių užimtumo iniciatyvų projektų įgyvendinimas.

Užimtumo įstatymo 47 straipsnyje nustatytas savarankiško užimtumo rėmimas, kai remiamas darbo vietų steigimas atskiroms tikslinėms grupėms (neįgalieji, bedarbiai iki 29 metų, vyresni kaip 45 metų bedarbiai), kai jie darbo vietas steigia sau pirmą kartą. Organizuojant paramą darbo vietoms steigti, pastebima tendencija, kad dalis vyresnių kaip 45 metų bedarbių jau buvo įsteigę įmones, tačiau dėl įvairių priežasčių jas panaikino. Pagal šiuo metu galiojančią Užimtumo įstatymo teisinį reglamentavimą, jiems parama darbo vietoms steigti neteikiama, nes darbo vietą steigia ne pirmą kartą. Be to, parama darbo vietoms steigti neturėtų būti siejama pavyzdžiui, su tikslinėmis asmenų grupėmis pagal amžių (asmenys iki 29 metų arba vyresni nei 45 metų), svarbu, kad asmuo būtų verslus, t. y. pasirengęs savarankiškai dirbti ir priimti sprendimus, prisiimti atsakomybę kurti verslą.

Užimtumo įstatymo 48 straipsnio 2 dalyje nustatyti asmenys, kuriems gali būti rengiamos užimtumo didinimo programos.

Užimtumo įstatymo 48¹ straipsnyje nustatyta darbo paieškos išmoka, skirta apsaugoti asmenis nuo staigaus pajamų sumažėjimo ar netekimo susidūrus su nedarbu dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbtos ekstremaliosios situacijos ir karantino. Darbo paieškos išmoka buvo mokama iki 2021 m. rugpjūčio 31 d., todėl Užimtumo įstatymo 48¹ straipsnio nuostatos tapo neaktualios.

Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo 6 straipsnio 4 dalies 2 punkte nustatyta, kad apdraustaisiais, kurie draudžiami valstybės lėšomis laikomi Užimtumo tarnyboje įsiregistravę bedarbiai ir asmenys, dalyvaujantys Užimtumo tarnybos organizuojamuose profesinio mokymo priemonėse, jeigu su jais nesudaromos darbo sutartys. Nedirbantiems asmenims, tarp jų bedarbiams suteikus darbo rinkai besirengiančio asmens statusą, jie nebūtų laikomi apdraustaisiais, kurie draudžiami valstybės lėšomis.

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Užimtumo įstatymo projektu siūloma:

1. *Patikslinti, kuriems darbdaviams taikomos darbo rinkos paslaugos ir užimtumo rėmimo priemonės, bei nustatyti tarpininkavimo įdarbinant paslaugų teikimą prieglobsčio prašytojams, turintiems teisę dirbti ir ketinantiems dirbti Lietuvos Respublikoje pagal darbo sutartį.* Siūloma patikslinti Užimtumo įstatymo 1 straipsnio 2 dalies 4 punkto nuostatą, kad darbo rinkos paslaugos ir užimtumo rėmimo priemonės galėtų būti taikomos darbdaviams, registruotiems Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registre ir darbdaviams fiziniams asmenims, kurie yra deklaravę gyvenamąją vietą pagal Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymą. Taip būtų užtikrintas Užimtumo įstatymo 35 straipsnio 4 dalyje nustatytų reikalavimų darbdaviams, kurie nori dalyvauti aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse, taikymas ir neapribotos galimybės pasinaudoti Užimtumo įstatyme nustatytomis darbo rinkos paslaugomis bei užimtumo rėmimo priemonėmis darbdaviams fiziniams asmenims, kurie yra įsteigę darbo vietas Lietuvos Respublikoje, nors ir nėra pragyvenę 5 metų laikotarpio.

Užimtumo įstatymo projekte siūlomi Užimtumo įstatymo 1 straipsnio 3 dalies pakeitimai

užtikrins tinkamą Direktyvos 2013/33/ES taikymą, sudarant palankesnes sąlygas prieglobsčio prašytojams patekti į darbo rinką ir pradėti dirbti, jeigu per 6 mėnesius nuo prašymo suteikti prieglobstį pateikimo dienos Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nepriėmė sprendimo dėl prieglobsčio Lietuvos Respublikoje suteikimo ne dėl prieglobsčio prašytojo kaltės, ir turintiems užsieniečio registracijos pažymėjimą, patvirtinantį teisę dirbti. Tokiems prieglobsčio prašytojams Užimtumo tarnyba galės teikti tarpininkavimo įdarbinant paslaugas ir padėti įsidarbinti.

2. *Praplėsti užimtųjų asmenų galimybes mokytis.* Siekiant padidinti užimtųjų asmenų mokymosi ir išlikimo darbo rinkoje galimybes, siūloma Užimtumo įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyti, kad užimtiesiems asmenims, gali būti organizuojamas ne tik profesinis mokymas, bet ir įdarbinimas pagal pameistrystės darbo sutartį, neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimas, neformalusis suaugusiųjų švietimas, aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijimas. Praplėtus užimtųjų asmenų galimybes mokytis pagal formaliojo ar neformaliojo profesinio mokymo arba neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas, taip pat mokytis ir įgyti aukštą pridėtinę vertę kuriančias kvalifikacijas ir kompetencijas numatoma, kad per 2022-2024 m. įgys reikiamą kvalifikaciją ir (arba) kompetencijas apie 2,4 tūkst. užimtų asmenų.

Užimtumo įstatymo 37 straipsnio 1 dalyje siūloma nustatyti galimybę ir sąlygas mokytis profesiniame mokyme pagal formaliojo arba neformaliojo profesinio mokymo programas ne tik bedarbiams, bet ir užimtiems asmenims, kuriems dėl įmonės restruktūrizavimo, reorganizavimo, modernizavimo būtina įgyti kvalifikaciją, tobulinti turimą kvalifikaciją, įgyti kompetencijų. Užimtumo įstatymo 37 straipsnio 1 dalyje siūloma nustatyti, kad užimtųjų asmenų mokymosi poreikis būtų nustatomas Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka, t. y. Užimtumo tarnybai bendradarbiaujant su darbdaviu ir pagrįstai įvertinus darbuotojų mokymosi poreikį dėl įmonės restruktūrizavimo, reorganizavimo, modernizavimo. Galimybė įgyti Užimtumo tarnybos darbo rinkos prognozėmis nustatytą paklausią profesiją siejamas su dvišalėmis sutartimis, t. y., kai Užimtumo tarnyba nustato, kad darbo rinkoje yra didelis poreikis šių profesijų.

Be to, siūloma atsisakyti Užimtumo įstatymo 37 straipsnio 2 dalyje (buvusi 3 dalis) nustatytų sąlygų, kada Užimtumo tarnyba gali užimtajam asmeniui įgyvendinti profesinio mokymo priemonę. Siekiant aiškesnio ir tikslesnio skiriamų lėšų paskaičiavimo, siūloma Užimtumo įstatyme nustatomus galimus skirti maksimalius dydžius (mokymo, neformaliojo švietimo paslaugų, mokymo stipendijų ir apgyvendinimo išlaidų) suapvalinti. Siūloma Užimtumo įstatymo 37 straipsnio 15 dalies (buvusi 16 dalis) 3 punkte ir 16 dalies (buvusi 17 dalis) 2 punkte nurodytos svarbios priežasties kada neprivaloma atlyginti Užimtumo tarnybai visų jos patirtų išlaidų, pailginti terminą, vietoje 15 dienų, nustatant 30 dienų, kiek per mėnesį privaloma dirbti arba vykdyti savarankišką veiklą. Užimtumo įstatymo 37 straipsnio 5 dalyje (buvusi 6 dalis) atsisakoma numatytos išimties dėl nustatytų maksimalių skiriamų lėšų dydžių, kai įgyjamos kvalifikacijos ar kompetencijos, kurios yra įtrauktos į Užimtumo tarnybos direktoriaus tvirtinamą aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų sąrašą, nes šie lėšų dydžiai yra nustatomi 39³ straipsnio 3 dalyje. Be to, atliekami redakcinio pobūdžio pakeitimai.

Siekiant neformaliojo švietimo kokybės vertinimo, taip pat sumažinti profesinio mokymo paslaugų teikimo išlaidas, kad užimti asmenys galėtų įgyti tik tas kompetencijas, kurių jiems trūksta iki kvalifikacijos pripažinimo, siūloma Užimtumo įstatymo 39¹ straipsnyje nustatyti, jog Užimtumo tarnyba neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimą finansuotų ne tik bedarbiams, bet ir užimtiems asmenims. Atsižvelgiant į tai, kad neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimas gali trukti nuo kelių dienų iki kelių savaičių, siūloma Užimtumo įstatymo 39¹ straipsnį papildyti 6 dalimi ir nustatyti galimybę bedarbiams apmokėti kelionės ir apgyvendinimo išlaidas.

3. *Nustatyti atskirą darbo rinkai besirengiančio asmens statusą,* atsižvelgiant į tai, kad, pagal Tarptautinės darbo organizacijos metodologiją, bedarbiais laikomi asmenys, kurie neturi darbo ar nevykdo individualios veiklos ir per paskutines keturias savaites ieškojo darbo ir yra pasirengę pradėti dirbti dviejų savaičių laikotarpiu. Užimtumo įstatymo projekte numatomos įsidarbinimą ribojančios

aplinkybės (socialinių įgūdžių ir motyvacijos dirbti stoka, šeimos narių priežiūra ir (ar) slauga, turimos skolos, nėra galimybių nuvykti į darbą, turimos priklausomybės) ir esant bent vienai iš jų, Užimtumo tarnyba nedirbančiam asmeniui suteiktą darbo rinkai besirengiančio asmens statusą (išskyrus asmenį, kuriam bedarbio statusas panaikintas Užimtumo tarnybai gavus informacijos apie bedarbio nelegaliai gautas ar gaunamas pajamas ir (ar) nelegalų darbą, neteisėtą veiklą). Darbo rinkai besirengiančiam asmeniui bedarbio statusas būtų suteikiamas, jei jis atitinka būtinas bedarbio statuso suteikimo sąlygas, yra pasirengęs ieškoti darbo ar vykdyti savarankišką veiklą, iš dalies ar visiškai pašalinus arba išnykus įsidarbinimą ribojančioms aplinkybėms, asmuo nedalyvautų siūlomose paslaugose ar priemonėse ir (ar) pateiktų prašymą suteikti bedarbio statusą.

Numatoma pagalba darbo rinkai besirengiantiems asmenims arba socialiai pažeidžiamiems asmenims turintiems įsidarbinimo problemų:

1) Užimtumo tarnybos

Užimtumo tarnyba darbo rinkai besirengiantiems asmenims, teikdama individualias konsultacijas, sudarytų IUVP, kuriame būtų numatomos priemonės ir paslaugos padedančios pašalinti įsidarbinimą ribojančias aplinkybes. Užimtumo tarnybai taip pat sudaroma galimybė iš trečiųjų asmenų pirkti psichologinio, teisinio ir kt. konsultavimo dėl pasirengimo dirbti paslaugas. Užimtumo tarnyba yra parengusi naują klientų aptarnavimo modelį, kuris yra siejamas su Užimtumo įstatymo pakeitimais.

Užimtumo tarnyba užregistravusi darbo ieškančią asmenį ir gavusi duomenis iš valstybės registrų ir informacinių sistemų, priims sprendimą dėl statuso (užimto asmens, pensinio amžiaus asmens, besimokančio asmens, asmens, praradusio bedarbio statusą ar darbo rinkai besirengiančio asmens) suteikimo. Jei darbo ieškančiam asmeniui suteikiamas bedarbio statusas, pasinaudojant statistinio profiliavimo modeliu, įvertinamos statistinės jo įsidarbinimo galimybės ir pagal šiuos rezultatus, bedarbio statusą turintys asmenys skirstomi į pirmą ir antrą srautus.

Pirmajam srautui priskiriami bedarbiai, kurių įsidarbinimo tikimybė per 12 mėn. yra nuo 50 iki 100 procentų. Jiems įvertinami skaitmeniniai įgūdžiai, gebėjimas ieškoti darbo savarankiškai, darbo rinkos paslaugų poreikis. Jie vykdo aktyvią savarankišką darbo paiešką, jeigu yra poreikis – naudojasi Užimtumo tarnybos teikiamomis darbo rinkos paslaugomis. Praėjus 4 mėnesiams nuo registracijos su bedarbiu aptariami jo veiksmai ir pastangos įsidarbinti. Jei bedarbiui per 7 mėnesius nepavyksta įsidarbinti, jis nukreipiamas į antrą srautą.

Antrajam srautui priskiriami bedarbiai, kurių įsidarbinimo tikimybė per 12 mėn. nuo 0 iki 49 procentų. Šiems bedarbiams Užimtumo tarnybos konsultantas atlieka giluminį interviu, kurio metu siekiama identifikuoti kliūtis užimtumui (tarp jų įsidarbinimą ribojančias aplinkybes), motyvaciją, kompetencijas ir darbo paieškos įgūdžius. Jeigu nenustatoma esminių kliūčių, kurių negali išspręsti Užimtumo tarnyba, bedarbiui sudaromas IUVP integracijai į darbo rinką.

Trečiajam srautui priskiriami nedirbantys asmenys, tarp jų ir bedarbiai, kurie pateko į antrą srautą. Jei asmeniui buvo suteiktas bedarbio statusas, šis statusas keičiamas į darbo rinkai besirengiančio asmens statusą ir sudaromas IUVP:

1) kai nustatomos konkrečios darbo rinkai besirengiančio įsidarbinimą ribojančios aplinkybės, siekiant jas pašalinti yra teikiamos Užimtumo tarnybos paslaugos, savivaldybės, nevyriausybinės organizacijos ir kitos iš trečiųjų asmenų perkamos paslaugos.

2) kai darbo rinkai besirengiančio asmens įsidarbinimą ribojančios aplinkybės sudėtingos, kompleksinės, formuojama atvejo vadybos komanda ir organizuojamas paslaugų teikimas su socialiniais partneriais.

Ketvirtajam srautui priskiriami nedirbantys asmenys tarp jų, asmenys, kuriems suteikiamas besimokančio, praradusio bedarbio statusą ar pensinio amžiaus asmens statusas ir užimti asmenys. Asmenims suteikiama prieiga prie automatizuotų tarpininkavimo įdarbinant sprendimų, elektroninių paslaugų, pagal poreikį gali būti teikiamos ir individualios konsultavimo paslaugos.

Šis Užimtumo tarnybos įgyvendinamas klientų aptarnavimo modelis padės efektyviau sureguliuoti darbo ieškančių asmenų srautus, mažinant Užimtumo tarnybos darbuotojų krūvį ir sudarant didesnes galimybes skirti individualiam konsultavimui bei taiklesniam darbo rinkos

paslaugų ir aktyvios darbo rinkos politikos priemonių taikymui.

2) Savivaldybių

Savivaldybės darbo rinkai besirengiantiems asmenims galės taikyti savivaldybių patvirtintas užimtumo didinimo programas. Vadovaujantis Užimtumo tarnybos informacija (kokia reikalinga pagalba, pavyzdžiui, sudarant galimybes nuvykti į darbą viešuoju transportu, dėl vaikų priežiūros, priklausomybės ligų gydymo) ar nustačius savivaldybės administracijos darbuotojams, šiems asmenims būtų taikomos užimtumo didinimo programos.

3) Nevyriausybinių organizacijų (socialiai pažeidžiamiems asmenims, turintiems įsidarbinimo problemų)

Igyvendinant 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos priemones (2022-2023 m. numatoma 5,6 mln. Eur):

a) „Socialinės įtraukties didinimas“ yra plėtojamos socialinės integracijos paslaugos, didinant socialiai pažeidžiamų, socialinę riziką ir atskirtį patiriančių asmenų galimybes dalyvauti bendruomenėje ir darbo rinkoje. Vykdomas projektas Alternatyvių investicijų detektorius (AID). Šio projekto įgyvendinimo metu Europos Sąjungos fondo agentūra, bendradarbiaudama su nevyriausybėmis organizacijomis, atranka finansavimui inovatyvias idėjas (išvengiant šabloninių projektų), numatoma padėti per 0,8 tūkst. turinčių rimtų iššūkių asmenų.

b) „Socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką“ padedant socialinę atskirtį patiriantiems asmenims integruotis į darbo rinką, teikiamos šios socialinės integracijos paslaugos: individualus ar grupinis motyvavimas, asmens poreikių vertinimas, socialinių ir darbinių įgūdžių ugdymas, palaikymas bei atkūrimas; psichosocialinė pagalba; praktinių darbo įgūdžių ugdymas darbo vietoje; tarpininkavimas ar kita pagalba įsidarbinant ir įsidarbinus. Numatoma, kad dalyvaus apie 9 tūkst. tikslinių grupių asmenų (paleisti iš laisvės atėmimo vietų; nedirbantys ir nesimokantys probacijos pareigūnų prižiūrimi asmenys; neįgalieji; socialinės rizikos šeimos; buvę vaikų socialinės globos namų, specialiųjų internatinių mokyklų auklėtiniai (16–29 metų); nukentėję ar galėję nukentėti nuo prekybos žmonėmis; prekybos žmonėmis aukos; benamiai; alkoholiu piktnaudžiaujantys asmenys; priklausomi nuo psichoaktyviųjų medžiagų asmenys; prieglobstį gavę užsieniečiai, socialinės pašalpos gavėjai).

4. *Patikslinti Užimtumo tarnybos teikiamų paslaugų nuostatas ir nustatyti naujas konsultavimo dėl pasirengimo dirbti paslaugas.* Teikiant šią paslaugą būtų suteikiama žinių ir praktinių įgūdžių būtinų įsidarbinimą ribojančių aplinkybių pašalinimui. Be to, būtų padedama atkurti darbo įpročius ir (ar) įgyti darbo paieškos įgūdžius, ugdomas pasirengimas darbo rinkai. Numatomas psichologo konsultacijų, teisinių paslaugų (informavimas ir konsultavimas susijęs su finansiniais išpareigojimais, skolomis), psichiatro konsultacijų dėl priklausomybių ar kitų ligų teikimas. Todėl Užimtumo įstatymo 28 straipsnio 7 dalyje siūloma nustatyti, kad Užimtumo tarnyba, teikdama konsultavimo paslaugas, Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka galėtų pasitelkti trečiuosius asmenis. Konsultavimo dėl pasirengimo dirbti paslaugų teikimo finansavimui per 2022-2024 m. numatoma panaudoti apie 5,7 mln. Eur.

Taip pat siūloma nustatyti naują konsultavimo dėl verslo kūrimo paslaugą, skirtą padėti apsispręsti dėl galimybės pradėti kurti savo verslą.

Siekiant patikslinti ir praplėsti įsidarbinimo galimybių vertinimo aplinkybes, siūloma Užimtumo įstatymo 29 straipsnio 1 dalyje nustatyti, kad Užimtumo tarnyba galėtų identifikuoti skolas turinčius asmenis ir tinkamai atlikti jų įsidarbinimo galimybių vertinimą, svarbu iš valstybės įmonės Registrų centro gauti informacijos apie asmenis turinčius skolų. Atitinkamai būtų organizuojama pagalba (pavyzdžiui, teisinė, skolų valdymo ir (ar) antstolio konsultacijos) šios problemos sprendimui.

Siekiant užtikrinti reikiamos pagalbos darbo rinkai besirengiantiems asmenims teikimą, kad būtų ne tik identifikuojamos, bet ir sprendžiamos jų įsidarbinimo problemos, siūloma Užimtumo įstatymo 31 straipsnio 1 dalyje nustatyti, kad šiems asmenims būtų teikiamos individualios užimtumo veiklos paslaugos.

5. *Pakeisti bedarbio statuso suteikimo sąlygas ir šio statuso panaikinimo aplinkybes.* Siūloma

Užimtumo įstatymo 22 straipsnio 1 dalį papildyti 7 punktu nustatyti papildomą sąlygą, kurią turėtų atitikti asmuo, kad jam būtų suteiktas bedarbio statusas, t. y. turi būti nedeklaravęs išvykimo iš Lietuvos Respublikos, išskyrus Europos Sąjungos reglamentuose dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo numatytus atvejus, kai asmuo turi būti Užimtumo tarnybos žinioje (laikotarpis, kai mokama asmens nedarbo socialinio draudimo išmoka). Šia sąlyga siekiama apriboti asmenų, kurie yra deklaravę išvykimą iš Lietuvos Respublikos, piktnaudžiavimą bedarbio statusu, nes jie Lietuvoje aktyviai neieško darbo ir neplanuoja įsidarbinti, bei suderinti Užimtumo įstatymo 22 straipsnyje nustatytas bedarbio statuso suteikimo sąlygas su Užimtumo įstatymo 24 straipsnyje nustatytomis bedarbio statuso panaikinimo aplinkybėmis. Užimtumo įstatymo 22 straipsnis papildomas 9 dalimi, nurodant sąlygas, kurioms esant darbo rinkai besirengiančiam asmeniui, jei jam buvo suteiktas bedarbio statusas, grąžinamas bedarbio statusas. Papildant Užimtumo įstatymo 22 straipsnį 10-12 dalimis nustatoma, kada darbo rinkai besirengiančio asmens statusas sustabdomas ar panaikinimas.

Siūloma patikslinti Užimtumo įstatymo 24 straipsnio 4 dalyje nustatytas bedarbio statuso panaikinimo aplinkybes numatant, kad bedarbio statusas panaikinamas kai, jis be svarbių priežasčių per 12 mėnesių laikotarpį nuo tinkamo darbo pasiūlymo pateikimo dienos antrą kartą atsisako siūlomo tinkamo darbo; du kartus per 6 mėnesių laikotarpį pažeidžia atsiskaitymo už savarankišką darbo paiešką tvarką; iš karto gavus informaciją iš nelegalaus darbo, nedeklaruoto darbo ir nedeklaruotos savarankiškos veiklos kontrolę ir prevenciją vykdančių ar kitų institucijų apie bedarbio nelegaliai gautas ar gaunamas pajamas ir (ar) nelegalų darbą, neteisėtą veiklą arba, kai Užimtumo tarnyba bedarbį pripažįsta darbo rinkai besirengiančiu.

Atsižvelgiant į tai, kad darbo paieška gali būti vykdoma ir karantino metu, priklausomai nuo to, kokie ir kokioms veikloms būna nustatyti veiklų apribojimai, siūloma pakeisti Užimtumo įstatymo 24 straipsnio 5 dalies 4 punktą – atsisakyti nustatytos svarbios priežasties (Lietuvos Respublikos Vyriausybės paskelbta ekstremalioji situacija ir karantinas), dėl kurios bedarbio statusas ne gali būti panaikinamas.

6. *Patikslinti tinkamo darbo apibrėžimą.* Užimtumo įstatymo 30 straipsnio 2 dalyje siūloma nustatyti, kad 9 mėnesius nuo registracijos Užimtumo tarnyboje dienos tinkamas darbas yra darbas, atitinkantis šiuos požymius: atitinka darbo ieškančio asmens kvalifikaciją ir (ar) kompetenciją ir (ar) turimą darbo patirtį, atsižvelgiama į asmens pageidavimą, asmens sveikatos būklę, kelionės nuo asmens gyvenamosios vietos iki darbo vietos ir atgal viešuoju transportu trukmę (ne ilgiau kaip dvi valandas) ir mėnesio kelionės išlaidas (15 procentų siūlomo darbo užmokesčio). Be to, darbo skelbime siūlomas mėnesinis darbo užmokestis pirmus tris mėnesius turėtų sudaryti ne mažiau kaip 80 procentų, o ketvirtą–devintą mėnesį sudaryti ne mažiau kaip 60 procentų darbo ieškančio asmens prieš tris mėnesius gauto darbo užmokesčio. Siūloma nustatyti, kad darbo skelbime nurodomas mėnesinis darbo užmokestis būtų ne mažesnis už bedarbio gaunamą nedarbo socialinio draudimo išmoką. Prasidėjus dešimtam mėnesiui tinkamas darbas būtų darbas, atitinkantis šiuos požymius: neturi atitikti asmens kvalifikacijos ir (ar) kompetencijos ir (ar) turimos darbo patirties, bet turi atitikti asmens sveikatos būklę ir anksčiau nustatytą kelionės iki darbo vietos ir atgal trukmę bei išlaidas. Užimtumo tarnybos duomenimis vidutinė darbo ieškančio asmens, kuris gauna nedarbo socialinio draudimo išmoką integracijos į darbo rinką trukmė yra apie 6 mėnesius, nors išmokos gavimo laikotarpis yra 9 mėnesiai. Asmenys, gaunantys nedarbo socialinio draudimo išmoką yra aktyvesni, dar nepraradę darbinių įgūdžių ir darbą suranda greičiau, be to, nedarbo socialinio draudimo išmoka kas tris mėnesius yra mažinama. Sunkiau integruotis į darbo rinką yra ilgiau nedirbusiems asmenims, kuriems gali būti poreikis įgyti naują kvalifikaciją ar patobulinti jau turimą. Šie asmenys gali turėti įsidarbinimo problemų, kurias išspręsti yra reikalinga pagalba.

Tikimasi, kad Užimtumo įstatymo projekte siūlomos bedarbio statuso panaikinimo aplinkybės ir tinkamo darbo nustatymo požymių pakeitimai padės išvengti piktnaudžiavimo atvejų, kai bedarbis, sulaukęs tinkamo darbo pasiūlymo, išsiregistruoja iš Užimtumo tarnybos ir po kurio laiko sugrįžta į Užimtumo tarnybą, tačiau motyvacijos įsidarbinti neturi. Siūlomi Užimtumo įstatymo pakeitimai dėl numatomų teikti konsultavimo dėl pasirengimo dirbti paslaugų darbo rinkai besirengiantiems asmenims, prisidės prie pažeidžiamų asmenų grupių užimtumo didinimo ir sprendžiant ilgalaikio

nedarbo problemas. Numatoma, kad 2024 m. ilgalaikio nedarbo lygis sumažės iki 1,7 proc. (2022 m. 1,8 proc.). Siekiama tvaresnio užimtumo ir numatoma, kad pakartotinai per 12 mėnesių nuo neterminuoto įsidarbinimo įregistruotų bedarbių dalis 2024 m. sumažės iki 16,5 proc. (2022 m. – 17,5 proc.).

7. *Patikslinti įdarbinimo pagal pameistrystės darbo sutartį priemonę* Užimtumo įstatymo 38 straipsnio 1 dalyje nustatant, kad įdarbinimas pagal pameistrystės darbo sutartį gali būti organizuojamas ne tik asmenims, kurie dalyvauja profesiniame mokyme, bet ir dalyvaujantiems neformaliajame suaugusiųjų švietime.

8. *Papildyti naujomis paramos mokymuisi priemonėmis – neformalusis suaugusiųjų švietimas ir aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijimas.* Siekiant Užimtumo įstatymo nuostatų suderinimo su Profesinio mokymo įstatymo 13 straipsnio 1 dalyje nuostata, kad profesinis mokymas vykdomas pagal formaliojo ir neformaliojo profesinio mokymo programas, taip pat nustatant galimybę įgyti aukštą pridėtinę vertę kuriančias kvalifikacijas ir kompetencijas, mokytis pagal aukštojo mokslo studijų programos dalį (studijų modulį) (neformalusis suaugusiųjų švietimas), siūloma Užimtumo įstatymo 36 straipsnį papildyti naujomis paramos mokymuisi priemonėmis: neformalusis suaugusiųjų švietimas ir aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijimas.

Siekiant sudaryti galimybę bedarbiams įgyti ar tobulinti bendrąsias ar profesines kompetencijas arba mokytis pagal Užimtumo tarnybos nustatytas paklausių kompetencijų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas, bedarbiams ir užimtiems asmenims įgyti aukštą pridėtinę vertę kuriančias kompetencijas, o užsieniečiams mokytis valstybinės kalbos, siūloma Užimtumo įstatymą papildyti 39² straipsniu, t. y. nauja neformaliojo suaugusiųjų švietimo priemone. Neformalusis suaugusiųjų švietimas taip pat yra siejamas su galimybe mokytis ir įgyti kompetencijų pagal aukštojo mokslo studijų programos dalį (studijų modulį). Siūloma nustatyti neformaliajam suaugusiųjų švietimui skiriamų lėšų dydžius ir bedarbiams mokamos mokymo stipendijos dydžius, kitų su mokymu susijusių išlaidų (kelionės, apgyvendinimo, sveikatos patikrinimo) apmokėjimo sąlygas ir lėšų grąžinimo Užimtumo tarnybai sąlygas, jeigu nevykdomi trišalės ar dvišalės sutarčių įsipareigojimai. Be to, siūloma nustatyti galimybę mokytis valstybinės kalbos Užimtumo tarnyboje bedarbio ar užimto asmens statusu registruotiems užsieniečiams (Europos Sąjungos ar Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių piliečiams ir jų šeimos nariams, trečiųjų šalių piliečiams, turintiems leidimą gyventi Lietuvos Respublikoje ir asmenims, kuriems suteiktas perkeliamojo asmens statusas). Numatoma, kad per 2022–2024 m. lietuvių kalbos mokytusi apie 1,8 tūkst. užsieniečių.

Aukšta pridėtinė vertė yra kuriama konkrečioje įmonėje ir tam įtaką daro ne tik turimų darbuotojų kvalifikacija ir kompetencija, bet taip pat įmonėje įdiegti ir naudojami technologiniai sprendimai bei kitos inovacijos, lemiančios našesnį darbą. Investicijos į mokslinius tyrimus, eksperimentinę plėtrą ir inovacijas (toliau – MTEPI) lemia aukštos pridėtinės vertės kūrimą. Kadangi ne visi sektoriai, kuriuose įprasta investuoti į MTEPI turi pakankamą potencialą vystyti Lietuvoje, didžiausią potencialą turinčios sritys identifikuotos išanalizavus šalies verslo potencialą, jo imlumą žinioms ir konkurencingumą, atsižvelgiant į prioritetinių sričių mokslo ir studijų kokybę, viešojo sektoriaus gebėjimus vystyti konkrečias sritis bei galimybes prisidėti sprendžiant šalies ir pasaulio ekonomines ir socialines programas. Po daugelio analizių bei diskusijų su mokslininkais, verslininkais ir viešojo sektoriaus atstovais, prioritetinės Lietuvos investicijos į MTEPI raidos kryptys ir prioritetai nustatyti Prioritetinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros ir inovacijų raidos (sumaniosios specializacijos) prioritetų įgyvendinimo programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. balandžio 30 d. nutarimu Nr. 411 „Dėl Prioritetinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros ir inovacijų raidos (sumaniosios specializacijos) prioritetų įgyvendinimo programos patvirtinimo“.

Kvalifikacijų veiklos sudėtingumo, savarankiškumo ir kintamumo kriterijai, kiekvienam kvalifikacijos lygmeniui apibrėžiami Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gegužės 4 d. nutarime Nr. 535 „Dėl Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašo patvirtinimo“.

Siūloma, kad į Užimtumo tarnybos direktoriaus tvirtinamą aukštą pridėtinę vertę kuriančių

kvalifikacijų ir kompetencijų sąrašą būtų įtraukiamos kvalifikacijos, atitinkančios ne žemesnį nei IV Lietuvos kvalifikacijos sandaros lygmenį ir šių lygmenų kompetencijos, jei kvalifikacijos ir kompetencijos yra siejamos su MTEPI ir Vyriausybės nustatytais prioritetiniais Lietuvos MTEPI raidos kryptimis.

Siekiant paskatinti užimtų asmenų mokymąsi aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų, Užimtumo įstatymo 39³ straipsnio 5 dalyje siūloma nustatyti, kad užimtam asmeniui mokymosi metu būtų mokama 0,3 MMA dydžio mokymo stipendija. Mokymo stipendijos dydis nustatytas, įvertinus tai, kad užimtieji asmenys dirbdami gauna darbo užmokestį, o mokymo stipendija yra nustatoma jų paskatinimui (užimtiesiems asmenims nemokamos kelionės, apgyvendinimo ir sveikatos patikrinimo išlaidos), nustatomas mažesnis nei bedarbiams skiriamos mokymo stipendijos dydis (0,5 MMA dydžio).

NKL numatytoje kvalifikacijų ir kompetencijų įgijimo priemonėje (taip pat ir aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijimas) 2022–2026 m. dalyvaus apie 19,4 tūkst. asmenų, iš jų 10,0 tūkst. baigs programas, suteikiančias skaitmeninių įgūdžių kvalifikaciją ir (arba) kompetencijas.

Numatoma atlikti *ex post* vertinimą, nustatant ar aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijimas padėjo darbo netekusiems ir užimtiesiems asmenims įsidarbinti ir išlikti darbo rinkoje (pavyzdžiui, kokia dalis ir per kiek laiko įsidarbino, kiek laiko dirbo, ar įsidarbino pagal įgytą kvalifikaciją ir (ar) kompetenciją, koks gaunamo darbo užmokesčio dydis), ar pavyko įsidarbinti ekonominės veiklos sektoriuose, turinčiuose augimo potencialą ir pasižyminčiuose didesniu produktyvumu.

9. *Patikslinti paramos judumui priemonę.* Siūloma pakeisti Užimtumo įstatymo 40 straipsnį ir papildomai nustatyti, kad kelionės išlaidos būtų kompensuojamos bedarbiui, dalyvaujančiam konsultavimo užsiėmimuose ir bedarbiui, pagal Užimtumo tarnybos išduotą tinkamo darbo pasiūlymą, vykstančiam į darbo pokalbį su darbdaviu. Atsižvelgiant į praktikoje pasitaikančius atvejus, kada asmenys ir darbdaviai per 3 darbo dienas nesusėja kreiptis į Užimtumo tarnybą ir praranda kelionės išlaidų kompensavimo galimybę, siūloma šį terminą prailginti iki 1 mėnesio. Taip pat, įvertinus kelionės kainų didėjimą, siūloma nustatyti 30 procentų MMA paramos judumui maksimalų dydį, vietoje 26,6 procentų. Užimtumo tarnybos duomenimis paramos judumui priemone 2019 m. pasinaudojo 5,1 tūkst. asmenų, o 2020 m. – tik 2,9 tūkst. asmenų, todėl siekiant padidinti paramos judumui priemonės patrauklumą, siūloma prailginti priemonės trukmę nuo 3 iki 4 mėnesių.

10. *Pakeisti paramos darbo vietoms steigti priemonių įgyvendinimo sąlygas.*

Siekiant atitikimo Konstitucinio Teismo nuostatomis, dėl įstatymo nuostatų įgyvendinimui reikalingų lėšų užtikrinimo, užkertant galimybę piktnaudžiauti ar neatsakingai panaudoti valstybės skiriamas lėšas, siūloma pakeisti Užimtumo įstatymo 44 straipsnį, 47 straipsnio 2 ir 3 dalis bei atsisakyti netinkamo teisinio reguliavimo ir nustatytos galimybės, vykdomos ekonominės veiklos rūšį keičiančiam savarankiškai dirbančiam asmeniui, gavusiam Užimtumo įstatymo 5¹ straipsnyje nurodytą išmoką savarankiškai dirbančiam asmeniui, kuris steigia darbo vietą sau, skirti 11,5 MMA dydžio subsidiją. Užimtumo tarnybai atliekant įsteigtų darbo vietų kontrolę, yra pastebėtas darbo vietas įsteigusiu fizinių ar juridinių asmenų piktnaudžiavimas, pavyzdžiui, per 36 mėnesių kontrolės laikotarpį asmenys nevykdo veiklos kasmet po 120 dienų iš eilės, todėl bendras nevykdymo laikotarpis gali siekti net 360 dienas, t. y. trečdalį kontrolės laikotarpio, darbuotojams suteikiamos nemokamos atostogos, įdarbintiems asmenims dažnai nemokamas darbo užmokestis 2 mėnesius. Atsižvelgiant į tai, keičiami veiklos nevykdymo stebėjimo laikotarpiai vietoje 12 mėnesių, siūloma stebėti per visą Užimtumo tarnybos kontroliuojamą įsteigtų darbo vietų išlaikymo laikotarpį (36 mėnesiai).

Užimtumo įstatymo 44 straipsnio 7 dalies 2 punkte atsisakoma išimčių, kada iš subsidijos gavėjų nereikalaujama pateikti paramos darbo vietoms steigti įgyvendinimo sutarties galiojimo užtikrinimo. Be to, vietinių užimtumo iniciatyvų projektų įgyvendinimui atsisakoma išimties, dėl reikalavimo, kad darbo vietos būtų įsteigtos ir visiškai atsiskaityta su Užimtumo tarnyba už suteiktą subsidiją ne vėliau kaip per 10 mėnesių nuo paramos darbo vietoms steigti priemonių įgyvendinimo sutarties pasirašymo dienos.

Numatoma atlikti priemonės – parama verslui kurti *ex post* vertinimą, nustatant, ar ši priemonė turėjo teigiamą poveikį asmenų, kurie susidūrė su neigiamu COVID 19 ligos (koronaviruso infekcijos) plitimo poveikiu užimtumui (pavyzdžiui, kiek savarankiškai dirbusių asmenų, kūrė naują verslą, vykdė veiklą, išlaikė įsteigtas darbo vietas, plėtojo veiklą); ar įgyvendinant paramos verslui kurti priemonę įsteigtose darbo vietose yra vykdoma veikla, kuri prisideda prie skaitmeninės ir žaliosios transformacijos tikslų įgyvendinimo bei žiedinės ekonomikos skatinimo.

Užimtumo įstatymo 44 straipsnio 11 dalyje siūloma atsisakyti nuostatos, kad Užimtumo tarnybos sprendimai dėl subsidijų grąžinimo gali būti skundžiami tik teismui, nes administracinių sprendimų apskundimo tvarka numatyta Viešojo administravimo įstatymo 14 straipsnyje.

Siekiant taiklesnio ir efektyvesnio vietinių užimtumo iniciatyvų projektų įgyvendinimo Užimtumo įstatymo 46 straipsnio 3 dalyje siūloma nustatyti, kad vietinių užimtumo iniciatyvų projektai būtų įgyvendinami Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka patvirtintose gyvenamosiose vietovėse. Siūloma atsisakyti Užimtumo įstatyme įtvirtintos nuostatos, dėl savivaldybių ir seniūnijų teritorijų, kuriose bedarbių dalis, skaičiuojant nuo darbingo amžiaus gyventojų, projektų įgyvendinimo laikotarpiu yra didesnė negu vidutiniškai šalyje, nes prognozuoti nedarbą atskirose seniūnijose yra subjektyvu.

Siūloma pakeisti Užimtumo įstatymo 47 straipsnį, nustatant naują paramos verslo kūrimui priemonę, kai darbo vietą sau arba sau ir Užimtumo tarnybos siūstam (siūstiems) bedarbiui (bedarbiams) galėtų steigti asmuo, kuriam parama darbo vietai (vietoms) steigti teikiama įgyvendinant NKL numatytas priemones. Be to, parama verslo kūrimui būtų skiriama pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos kalendoriniams metams nustatytus prioritetus, pavyzdžiui, kai numatoma vykdyti veiklą, kuri prisideda prie skaitmeninės ir žaliosios transformacijos tikslų įgyvendinimo bei žiedinės ekonomikos skatinimo.

Planuojama, kad, įgyvendinant NKL numatytą verslumo skatinimo priemonę, 2022-2026 m. bus įsteigta apie 1,8 tūkst. darbo vietų, iš jų 0,9 tūkst. darbo vietų remiant skaitmeninę pertvarką, 0,9 tūkst. darbo vietų remti žaliosios pertvarkos ir žiedinės ekonomikos tikslus. Siekiama, kad 80 proc. įsteigtų darbo vietų bus sėkmingai veikiančios.

11. Papildyti naujomis užimtumo rėmimo priemonėmis – atvykimo išmoka ir išmoka darbdaviui.

Siekiant derinti darbo jėgos pasiūlą ir paklausą pritraukiant išvykusius aukštos kvalifikacijos Lietuvos Respublikos piliečius, kurie nuolatiniiais Lietuvos gyventojais nebuvo ilgiau nei 5 metus, ir pritraukiant aukštos kvalifikacijos užsieniečius, taip pat paskatinant užsienio investuotojus perkelti savo gamybinę arba paslaugų veiklą į Lietuvą, sumažinant darbuotojui tenkančias relokavimosi išlaidas, o darbdaviui – aukštos kvalifikacijos specialisto paieškos išlaidas, Užimtumo įstatymo projektu siūloma nustatyti atvykimo išmoką darbuotojui, taip siekiant kompensuoti dalį jo persikėlimo išlaidų, ir išmoką darbdaviui, taip siekiant kompensuoti aukštą pridėtinę vertę kuriančių profesijų darbuotojų paieškos išlaidas.

Siūloma pakeisti Užimtumo įstatymo 48¹ straipsnį ir nustatyti, kad atvykimo išmoka bus taikoma gyventojams, kurie nebuvo nuolatiniiais Lietuvos gyventojais paskutinius 5 metus, nepriklausomai nuo asmens pilietybės. Taip į Lietuvą siekiama pritraukti ne tik aukštos kvalifikacijos užsieniečius, bet ir susigrąžinti Lietuvos Respublikos piliečius, kurie iš Lietuvos buvo išvykę daugiau nei prieš 5 metus. Penkerių metų siūlymas teikiamas atsižvelgiant į užsienio šalių finansinių ar mokesčių paskatų trūkstams specialistams pritraukti praktikos vidurkį. Europos Sąjungos valstybėse narėse reikalavimas būti ne mokesčių rezidentu paskatai gauti taikomas nuo 1,5 iki 10 metų, tačiau daugelyje šalių šis reikalavimas yra 5 metai (pvz., Švedijoje, Islandijoje, Portugalijoje).

Viena, iš numatytų sąlygų atvykimo išmokai gauti – darbuotojo neterminuotoje darbo sutartyje numatyta darbo funkcija, kuri turi atitikti profesiją pagal Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministro tvirtinamą Aukštą pridėtinę vertę kuriančių profesijų, kurių darbuotojų trūksta Lietuvos Respublikoje, sąrašą. Šis teisinis reguliavimas nėra naujas: šiuo metu ekonomikos ir inovacijų ministro tvirtinamas Profesijų, kurioms būtina aukšta profesinė kvalifikacija ir kurių darbuotojų trūksta Lietuvos Respublikoje, sąrašas yra reglamentuotas įstatymo „Dėl užsieniečių

teisinės padėties“ 44¹ straipsnio 3 ir 4 dalyse. Atsižvelgiant į tai, kad šios nuostatos bus panaikintos, kaip nesusijusios su leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje išdavimo procesu, siūloma jas perkelti į Užimtumo įstatymą su atitinkamais pakeitimais. Sąrašo pavadinimas keičiamas, atsisakant žodžių „profesijos, kurioms būtina aukšta profesinė kvalifikacija“ ir papildant žodžiais „aukštą pridėtinę vertę kuriančios profesijos“, bet išlaikant nuorodą, kad šiame sąrašė numatomos tik tos profesijos, kurių darbuotojų trūksta Lietuvos Respublikoje. Taip siekiama suderinti iš įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ perkeliamas nuostatas su Užimtumo įstatymo projekte vartojamomis nuostatomis (39³ straipsnio 1 ir 2 dalys). Toks pakeitimas tik redakcinis ir nedaro poveikio sąrašo esmei – išlaikomi tie patys sąrašo sudarymo principai, nurodyti Užimtumo įstatymo 48¹ straipsnio 6 dalyje (t. y., į šį sąrašą įtraukiamos Lietuvos profesijų klasifikatoriaus 1, 2 arba 3 pagrindinėms grupėms priskirtos profesijos).

Atvykimo išmoka būtų mokama siekiant iš dalies kompensuoti aukštos profesinės kvalifikacijos darbuotojo, atitinkančio Užimtumo įstatymo projekte nustatytas sąlygas, patirtas relokacijos išlaidas. Remiantis relokacijos paslaugas teikiančių įmonių duomenimis perkraustymo paslaugų rinkos kaina svyruoja nuo 3500 Eur iki 9500 Eur. Užsienio darbuotojams bus išmokama vienkartinė 4,1 MMA dydžio išmoka. Šiuo atveju remiantis, 2022 m. nustatytu MMA dydžiu (730 Eur), išmokos dydis būtų 2993 Eur. Taip pat 4,1 MMA apytiksliai atitinka du 2022 m. Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – VMI) patvirtintus vidutinius darbo užmokesčio, taikomo apdraustųjų asmenų valstybinio socialinio draudimo įmokų bazei skaičiuoti (toliau – VMI VDU), dydžius. Darbuotojas dėl atvykimo išmokos turės kreiptis į Užimtumo tarnybą ne anksčiau nei po 6 mėnesių ir ne vėliau kaip per 2 metus nuo darbo Lietuvoje pagal atitinkamą darbo sutartį pradžios. Tokiu būdu bus užtikrinama, kad darbuotojas Lietuvoje bus išdirbęs mažiausiai 6 mėnesius ir sumokėti mokesčiai bus didesni nei gaunama išmoka. Užimtumo tarnyba dėl sąlygų atitikties tikrinimo kurs informacinių technologijų sprendimą, kuriame bus sukurtos sąsajos su Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir VMI valdomais registrais ir (ar) informacinėmis sistemomis, siekiant patikrinti nuolatinio Lietuvos gyventojo statusą, darbo pagal neterminuotą darbo sutartį trukmę, vidutinį mėnesinį bruto darbo užmokestį (toliau – VDU), kreipimosi laikotarpį nuo darbo pradžios, taip pat ar pritrauktas darbuotojas nebuvo šio darbdavio darbuotojas. Vertinant, ar asmuo nebuvo su darbdaviu susijusios įmonės darbuotojas, bus vadovaujama si darbdavio pateikta deklaracija.

Užimtumo įstatymo projektu siūloma 48¹ straipsnį išdėstyti nauja redakcija, reglamentuojančia atvykimo išmoką. Atitinkamai patikslinama Užimtumo įstatymo 20 straipsnio 4 dalis, nustatant, kad asmenims, nurodytiems Užimtumo įstatymo 48¹ straipsnyje, skiriama ir mokama atvykimo išmoka.

Atsižvelgiant į Rusijos Federacijos karinius veiksmus Ukrainoje, siūloma nustatyti lengvesnes sąlygas atvykimo išmokas gauti Ukrainos Respublikos piliečiams, dėl karinių veiksmų pasitraukusiems į Lietuvą. Atvykimo išmokas galėtų gauti nuo karo pradžios į Lietuvą atvykę Ukrainos Respublikos piliečiai, kurie turi sudarytas neterminuotas darbo sutartis su darbdaviu Lietuvoje, netaikant jiems reikalavimų dėl Aukštą pridėtinę vertę kuriančių profesijų, kurių darbuotojų trūksta Lietuvos Respublikoje, sąrašo ar reikalavimo dėl nebuvimo Lietuvos gyventoju bent paskutinius 5 metus bei nustatant žemesnę gaunamo VDU ribą (t. y. jei darbdavio praeitų kalendorinių metų (prieš įdarbinimą) visų darbuotojų VDU buvo mažesnis nei 2,4 MMA, išmoką siekiančio gauti asmens VDU skaičiuojant per 3 mėn. laikotarpį nuo neterminuotos darbo sutarties sudarymo turėtų būti ne mažesnis negu 2,4 MMA, o jeigu darbdavio visų darbuotojų VDU didesnis nei 2,4 MMA – išmoką siekiančio gauti asmens darbo užmokestis turėtų būti ne mažesnis nei samdančio darbdavio visų darbuotojų VDU). Ši darbo užmokesčio sąlyga sietina su 2021 m. spalio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2021/1883 dėl trečiųjų šalių piliečių atvykimo ir apsigyvenimo siekiant dirbti aukštos kvalifikacijos darbą sąlygų, kuria panaikinama Tarybos direktyva 2009/50/EB, 5 straipsnio 3 dalyje nustatytomis darbo užmokesčio ribomis, kurios bus taikomos sprendžiant ar asmuo siekia dirbti aukštos kvalifikacijos darbą, ir apytiksliai atitinka 1,2 Lietuvos VDU. Taip pat siūloma sutrumpinti kreipimosi dėl atvykimo išmokos laikotarpį, kad jis atitiktų išbandymo terminą: Ukrainos Respublikos piliečiai į Užimtumo tarnybą dėl atvykimo išmokos skyrimo turėtų kreiptis ne anksčiau kaip po 3 mėnesių ir ne vėliau kaip per 2 metus nuo

asmens darbo Lietuvoje pagal neterminuotą darbo sutartį pradžios. Pasikeitus aplinkybėms Lietuvos Respublikos Vyriausybė teiktų siūlymus Lietuvos Respublikos Seimui keisti ar naikinti šių lengvesnių sąlygų taikymą. Ukrainos Respublikos piliečiams, kurie į Lietuvą atvyko iki 2022 m. ir atitinka Užimtumo įstatymo projekto 22 straipsniu išdėstytoje Užimtumo įstatymo 48¹ straipsnio 1 dalyje nustatytas sąlygas, atvykimo išmoka būtų mokama bendrąja tvarka.

Užimtumo įstatymo projekto 23 straipsnyje (Užimtumo įstatymo papildymas 48² straipsniu) siūloma nustatyti išmoką darbdaviui. Vadovaujantis įdarbinimo agentūrų duomenimis tipinė specialisto užsienyje paieškos kaina yra tarp vieno ir dviejų bruto darbo užmokesčio dydžio. Todėl siūloma išmoka darbdaviui, kurios dydis yra lygus įdarbinto asmens VDU, skaičiuojant per 12 mėnesių laikotarpį nuo darbuotojo įdarbinimo pagal Užimtumo įstatymo 48¹ straipsnio 1 dalies 3 punktą sudarytą neterminuotą darbo sutartį dienos, bet ne didesnis nei 7,2 MMA. Išmoka darbdaviui mokama, kai darbuotojas atitinka sąlygas, nurodytas Užimtumo įstatymo projekto 22 straipsniu išdėstytoje Užimtumo įstatymo 48¹ straipsnio 1 dalyje (t. y. išmokos darbdaviui neskiriamos, jei asmuo įdarbinamas pagal sąlygas, numatytas Užimtumo įstatymo projekto 22 straipsniu išdėstytoje Užimtumo įstatymo 48¹ straipsnio 2 dalyje, skirtas Ukrainos Respublikos piliečiams, bet būtų skiriamos, jei šis asmuo įdarbinamas pagal 48¹ straipsnio 1 dalyje numatytas sąlygas, nepriklausomai nuo to, ar (ir) kokiais pagrindais įdarbintas asmuo kreipėsi dėl atvykimo išmokos skyrimo). Darbdavys dėl išmokos darbdaviui turės kreiptis į Užimtumo tarnybą ne anksčiau nei po 12 mėnesių ir ne vėliau kaip per 2 metus nuo darbo Lietuvoje pagal atitinkamą darbo sutartį pradžios. Taip siekiama užtikrinti kuo tvaresnį pritraukto darbuotojo įdarbinimą ir didesnę sumokėtų mokesčių dalį nei gaunama išmoka.

Dėl atvykimo išmokos ir išmokos darbdaviui, darbuotojas ir darbdavys į Užimtumo tarnybą kreipiasi atskirai. Darbuotojas po 6 mėnesių nuo neterminuotos sutarties pasirašymo dienos, bet ne vėliau kaip per 2 metus, darbdavys po 12 mėnesių, bet ne vėliau kaip per 2 metus. Gali būti, kad darbuotojas dėl išmokos kreipsis, o darbdavys ne, ir atvirkščiai. Pažymėtina, kad siūloma sudaryti galimybę kreiptis, dėl atvykimo išmokos ar dėl išmokos darbdaviui dėl įdarbinto darbuotojo, kuris 2021 metais arba vėlesniais mokestiniais laikotarpiais tampa nuolatiniu Lietuvos gyventoju pagal Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 4 straipsnio nuostatas, nuo 2021 metų. Siūloma nustatyti 2021 metus dėl to, kad didžioji dalis 2021 metais atvykusiųjų darbuotojų, dėl atvykimo išmokos galės kreiptis tik 2022 metais (dėl nustatyto kreipimosi termino – 6 ir 12 mėn.) bei siekiant išlaikyti Baltarusijos relokacijos kontekste konkurencinį pranašumą prieš kitas kaimynines valstybes ir pratęsti Baltarusijos įmonių darbuotojų persikėlimą. Atkreiptinas dėmesys, kad į išmoką darbdaviui pritraukus darbuotoją iš užsienio, darbuotojus perkeliančys darbdaviai negalės pretenduoti, nes darbuotojas neatitiks reikalavimo, numatančio, kad toks asmuo iki darbo Lietuvoje pradžios bent penkis prieš taiėjusius kalendorinius metus negali būti šio darbdavio ar su šiuo darbdaviu susijusios įmonės darbuotojas.

Siūlomos teisinio reguliavimo nuostatos sukurtų teigiamą rezultatą. Pritraukti nauji ir susigrąžinti mokesčiai lemtų daugiau valdžios sektoriaus pajamų nei išlaidų. Vertinama, kad bent 4,1 MMA arba 2 VMI VDU uždirbantis darbuotojas per metus sumoka apie 10,5 tūkst. Eur mokesčių (gyventojų pajamų mokestį ir pridėtinės vertės mokestį pirksdamas prekes ir paslaugas Lietuvoje), o metinė viešųjų paslaugų vertė suteikta šiam darbuotojui siekia apie 3,4 tūkst. Eur. Remiantis šiais skaičiavimais, pritraukus, pavyzdžiui, tūkstantį specialistų, į valstybės biudžetą būtų galima surinkti 10,5 mln. Eur mokesčių. Pažymėtina, kad šių darbuotojų pritraukimas padės valstybei pasiekti 2021–2030 m. nacionalinio pažangos plano tikslą – 17 proc. dirbančiųjų dalį aukšto ir vidutiniškai aukšto technologinio lygio gamybos bei žinioms imlių paslaugų sektoriuose 2030 metais. Pasiiekti šį rodiklį be darbuotojų pritraukimo iš užsienio yra neįmanoma, nes vidiniai resursai (švietimo sistema, užimtumo sistema) tam yra nepakankami. Visi šie pokyčiai sąlygotų ir geresnį darbo rinkos suderinamumą.

Sveikatos draudimo įstatymo projektu siūloma Sveikatos draudimo įstatymo 6 straipsnio 4 dalį pakeisti, nustatant, kad asmenys, kuriems suteiktas darbo rinkai besirengiančio asmens statusas, išliktų apdraustaisiais, kurie sveikatos draudimu draudžiami valstybės lėšomis. Atsižvelgiant į Užimtumo įstatymo 36 straipsnio paramos mokymuisi priemonių pakeitimus siūloma pakeisti

formuluotę: vietoj „profesinio mokymo priemonėse“ nurodyti „paramos mokymuisi priemonėse“.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikia imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Įstatymų projektus, neigiamų pasekmių nenumatoma. Numatomos teigiamos teisinio reguliavimo pasekmės aptartos šio aiškinamojo rašto 4 punkte. Vadovaujantis Užimtumo įstatymo projekto 25 straipsnio 4 dalimi, Užimtumo įstatymo projekto 22 straipsnyje išdėstytos Užimtumo įstatymo 48¹ straipsnio 2 dalies nuostatų taikymo tikslingumas bus vertinamas ir stebimas. Prireikus atsisakyti lengvesnių sąlygų Ukrainos Respublikos piliečiams ar jas keisti, Lietuvos Respublikos Vyriausybė teiks siūlymus Lietuvos Respublikos Seimui keisti ar panaikinti šias Užimtumo įstatymo nuostatas.

Išmokos darbdaviui poveikis konkurencijos sąlygoms. Visi darbdaviai, atitinkantys Užimtumo įstatymo projekto sąlygas, vienodomis sąlygomis galės pretenduoti į finansinės paskatos dalies – išmokos darbdaviui – išmokėjimą, įskaitant mažas ir vidutines įmones. Atsižvelgiant į tai, kad priemonė selektyvi (t. y. skirta tik tiems, darbdaviams, kurie siekia ir gali įdarbinti asmenis, atitinkančius Užimtumo įstatymo projekte nustatytas sąlygas), bet įvertinus numatomos išmokos darbdaviui dydį ir jos galimą poveikį konkurencingumui, planuojama taikyti valstybės pagalbą, kurią numatoma teikti pagal 2013 m. gruodžio 18 d. Komisijos reglamentą (ES) Nr. 1407/2013 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2020 m. liepos 2 d. Komisijos reglamentu (ES) 2020/972. Europos Komisijai notifikuoti *de minimis* pagalbos nereikia.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymų projektų antikorupciniai vertinimai atlikti vadovaujantis Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 3 punkto nuostatomis, nes juo numatoma reguliuoti visuomeninius santykius, susijusius su subsidijų, dotacijų, kompensacijų ir kitų išmokų mokėjimu iš valstybės biudžeto.

Atlikus Įstatymų projektų antikorupcinius vertinimus, korupcijos rizikos nenustatyta.

Priimti Įstatymų projektai įtakos kriminogeninei situacijai neturės.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir plėtrai

Verslą ir jo plėtrą Užimtumo įstatymo pakeitimai veiks teigiamai, nes, sudarius galimybę bedarbiams ir užimtiems asmenims mokytis aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų, bus prisidedama prie teigiamų ekonomikos pokyčių, siejamų su pažangių sektorių vystymu, užtikrinant reikiamos kvalifikacijos žmoniškųjų išteklių parengimą. Be to, Užimtumo įstatymo projekto pakeitimai turės teigiamą įtaką darbo rinkos pasiūlos ir paklausos suderinamumui pritraukiant į Lietuvą dirbti užsieniečius ir išvykusius Lietuvos Respublikos piliečius, pagerins investicinę aplinką Lietuvoje veikiantiems darbdaviams ir pritraukiant bei perkeltant įmones į Lietuvos Respubliką. Lietuvoje veikiantys darbdaviai turės galimybę pritraukti aukštos kvalifikacijos darbuotojus iš užsienio, kurie prisidės prie talentų auginimo, sudarys sąlygas plėtrai. Ši paskata taip pat suteiks konkurencinį pranašumą konkuruojant dėl užsienio investicijų pritraukimo su kitomis regiono valstybėmis. Atsižvelgus į Europos Sąjungos valstybių narių taikomą praktiką, Lietuva, turėdama paskatų paketą atvykstantiems aukštos kvalifikacijos užsienio darbuotojams, taps dar patrauklesne relokacijos valstybe, ypač konkuruojant su kaimyninėmis valstybėmis Latvija, Estija, Lenkija ir kitomis.

8. Ar Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Kartu teikiamas Sveikatos draudimo įstatymo projektas, kad apdraustaisiais, kurie draudžiami valstybės lėšomis būtų laikomi ne tik Užimtumo tarnyboje įsiregistravę bedarbiai, bet ir darbo rinkai besirengiantys asmenys.

10. Įstatymų projektų atitiktis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams ir įstatymo projekto sąvokų ir jas įvardijančių terminų įvertinimas Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Užimtumo įstatymo projektas ir Sveikatos draudimo įstatymo projektas atitinka Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimus. Įstatymų projektuose naujų sąvokų nepateikiama.

11. Įstatymų projektų atitiktis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei

Įstatymų projektai neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisės normoms.

Dėl Užimtumo įstatymo projekto 23 straipsnyje nustatytos išmokos darbdaviui: planuojama taikyti valstybės pagalbą, kuri teikiama pagal 2013 m. gruodžio 18 d. Komisijos reglamentą (ES) Nr. 1407/2013 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2020 m. liepos 2 d. Komisijos reglamentu (ES) 2020/972. Europos Komisijai notifikuoti *de minimis* pagalbos nereikia.

12. Įstatymams įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, šių aktų rengėjai ir terminai

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija iki 2022 m. balandžio 30 d. turės parengti ir pateikti, Lietuvos Respublikos Vyriausybei tvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. spalio 5 d. nutarimo Nr. 979 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymą“ pakeitimo projektą (suteikiant įgaliojimus Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai ir Užimtumo tarnybai).

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija iki 2022 m. balandžio 30 d. turės parengti ir pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei tvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 11 d. nutarimo Nr. 968 „Dėl Lietuvos Respublikos draudžiamųjų privalomuoju sveikatos draudimu registro steigimo, jo nuostatų patvirtinimo ir veiklos pradžios nustatymo“ pakeitimo projektą.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija iki 2022 m. balandžio 30 d. turės parengti ir socialinės apsaugos ir darbo ministras priimti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2017 m. birželio 30 d. įsakymo Nr. A1-348 „Dėl Užimtumo rėmimo priemonių įgyvendinimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo projektą, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2017 m. liepos 21 d. įsakymo Nr. A1-394 „Dėl Darbo rinkos paslaugų teikimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo projektą, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2017 m. gegužės 23 d. įsakymo Nr. A1-257 „Dėl Užimtumo didinimo programų rengimo ir jų finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo projektą.

Ekonomikos ir inovacijų ministerija iki 2022 m. gegužės 31 d. turės parengti ir ekonomikos ir inovacijų ministras patvirtinti Aukštą pridėtinę vertę kuriančių profesijų, kurių darbuotojų trūksta Lietuvos Respublikoje, sąrašą.

Užimtumo tarnyba iki 2022 m. balandžio 30 d. turės parengti ir Užimtumo tarnybos direktorius priimti Užimtumo tarnybos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2017 m. liepos 5 d. įsakymo Nr. V-388 „Dėl Aktyvios darbo rinkos politikos priemonių taikymo darbdaviams tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo projektą, Užimtumo tarnybos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2019 m. balandžio 1 d. įsakymo Nr. V-163 „Dėl Paslaugų teikimo darbo ieškantiems asmenims tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo projektą ir iki 2022 m. gegužės 31 d. – Užimtumo tarnybos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktorius priimti Užimtumo tarnybos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įsakymą, patvirtinantį

Atvykimo išmokos iš užsienio pritrauktiems darbuotojams ir išmokos darbdaviui, pritraukusiam darbuotoją iš užsienio skyrimo ir mokėjimo tvarką.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Lėšos Užimtumo įstatymo projekte numatomam užimtų asmenų, profesiniam mokymui, įdarbinimui pagal pameistrystės darbo sutartį, neformaliajam suaugusiųjų švietimui, aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijimui, neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimui, darbo rinkai besirengiančių asmenų konsultavimui, paramos judumui priemonei ir užsieniečių valstybinės kalbos mokymui 2022-2024 metais bus skiriamos iš Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai 2022-2024 metais numatomų asignavimų.

Finansavimui būtinos lėšos, nurodant asmenų skaičių, priemones, paslaugas ir finansavimo šaltinius:

2022 m. – 5,1 mln. Eur lėšų, iš jų: 3,3 mln. Eur valstybės biudžeto lėšų (toliau – VB lėšos) ir 1,8 mln. Eur NKL lėšų, iš jų:

1) 0,4 mln. Eur VB lėšų 0,1 tūkst. užimtų asmenų profesiniam mokymui, įdarbinimui pagal pameistrystės darbo sutartį, neformaliajam suaugusiųjų švietimui, neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimui;

2) 1,2 mln. Eur NKL lėšų 0,3 tūkst. paramos mokymuisi priemonės siejamos su užimtų asmenų aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijimu;

2) 0,7 mln. Eur VB lėšų 10,6 tūkst. asmenų, vykstančių į konsultavimo užsiėmimus ar pokalbį su darbdaviu, kelionės išlaidų kompensavimui;

3) 0,3 mln. Eur VB lėšų už 3,1 tūkst. įsidarbinusių asmenų vieno papildomo mėnesio kelionės išlaidas;

4) 1,9 mln. Eur VB lėšų už 10,2 tūkst. asmenų už nupirkta konsultavimo užsiėmimų paslaugas;

5) 0,6 mln. Eur NKL lėšų 0,3 tūkst. užsieniečių valstybinės kalbos mokymui.

2023 m. – 7,1 mln. Eur lėšų, iš jų: 3,7 mln. Eur VB lėšų ir 3,4 mln. Eur NKL lėšų, iš jų:

1) 0,8 mln. Eur VB lėšų 0,2 tūkst. užimtų asmenų profesiniam mokymui, įdarbinimui pagal pameistrystės darbo sutartį, neformaliajam suaugusiųjų švietimui, neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimui;

2) 2,4 mln. Eur NKL lėšų 0,6 tūkst. paramos mokymuisi priemonės siejamos su užimtų asmenų aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijimu;

2) 0,7 mln. Eur VB lėšų 10,6 tūkst. asmenų, vykstančių į konsultavimo užsiėmimus ar pokalbį su darbdaviu, kelionės išlaidų kompensavimui;

3) 0,3 mln. Eur VB lėšų už 3,1 tūkst. įsidarbinusių asmenų vieno papildomo mėnesio kelionės išlaidas;

4) 1,9 mln. Eur VB lėšų už 10,2 tūkst. asmenų už nupirkta konsultavimo užsiėmimų paslaugas;

5) 1,0 mln. Eur NKL lėšų 0,5 tūkst. užsieniečių valstybinės kalbos mokymui.

2024 m. – 9,6 mln. Eur lėšų, iš jų: 4,5 mln. Eur VB lėšų ir 5,1 mln. Eur NKL lėšų, iš jų:

1) 1,6 mln. Eur VB lėšų 0,4 tūkst. užimtų asmenų profesiniam mokymui, įdarbinimui pagal pameistrystės darbo sutartį, neformaliajam suaugusiųjų švietimui, neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų pripažinimui;

2) 3,2 mln. Eur NKL lėšų 0,8 tūkst. paramos mokymuisi priemonės siejamos su užimtų asmenų aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų įgijimu;

2) 0,7 mln. Eur VB lėšų 10,6 tūkst. asmenų, vykstančių į konsultavimo užsiėmimus ar pokalbį su darbdaviu, kelionės išlaidų kompensavimui;

3) 0,3 mln. Eur VB lėšų už 3,1 tūkst. įsidarbinusių asmenų vieno papildomo mėnesio kelionės išlaidas;

4) 1,9 mln. Eur VB lėšų už 10,2 tūkst. asmenų už nupirkta konsultavimo užsiėmimų paslaugas;

5) 1,9 mln. Eur NKL lėšų 1,0 tūkst. užsieniečių valstybinės kalbos mokymui.

Planuojamos NKL lėšos:

1) bedarbiams ir užimtiems asmenims paramos mokymuisi priemonės, tarp jų mokymasis pagal programas suteikiančias aukštą pridėtinę vertę kuriančias kvalifikacijas ir kompetencijas: 2022 m. 2,3 tūkst. asm., 8,7 mln. Eur; 2023 m. 5,2 tūkst. asm., 20,7 mln. Eur; 2024 m. 5,2 tūkst. asm., 20,7 mln. Eur.

2) verslumo skatinimo priemonei: 2022 m. 354 darbo vietos, 5,3 mln. Eur iš jų PVM apmokėti reikės 1,1 mln. Eur valstybės biudžeto lėšų, 2023 m. 354 darbo vietos, 5,3 mln. Eur iš jų PVM apmokėti reikės 1,1 mln. Eur valstybės biudžeto lėšų, 2024 m. 354 darbo vietos, 5,3 mln. Eur iš jų PVM apmokėti reikės 1,1 mln. Eur valstybės biudžeto lėšų.

Savivaldybės įgyvendindamos užimtumo didinimo programas, finansuojamas iš valstybės biudžeto specialių tikslinių dotacijų savivaldybių biudžetams, arba užimtumo didinimo programas, skirtas užimtumo skatinimo ir motyvavimo paslaugų nedarbingiems ir socialinę paramą gaunantiems asmenims modeliui įgyvendinti (finansuojamos iš Europos Sąjungos socialinio fondo lėšų), organizuotų darbo rinkai besirengiantiems asmenims pagalbą dėl įsidarbinimo problemų sprendimo. Iš Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai 2022-2024 metais numatomų asignavimų užimtumo didinimo programų įgyvendinimui kiekvienais metais numatyta po 9,7 mln. Eur lėšų.

Dėl atvykimo išmokos ir išmokos darbdaviui, Lietuvos Respublikos finansų ministerijos rezerve yra numatytos lėšos Ekonomikos plėtros programos pažangos priemonei „05-001-01-15-02. Skatinti talentų ir kompetencijų pasiūlą pažangiai ekonomikai“. Užimtumo tarnybai bus reikalingi resursai procesui administruoti ir paskesnei priežiūrai vykdyti bei pritaikyti informacines sistemas. Užimtumo įstatymo projekto 22 straipsnyje išdėstytoje Užimtumo įstatymo 48¹ straipsnio 2 dalyje numatytų sąlygų įgyvendinimui, t. y. atvykimo išmokų skyrimo palengvintomis sąlygomis Ukrainos Respublikos piliečiams, lėšos, visų pirma, bus skiriamos iš numatyto šaltinio – Ekonominės plėtros programos pažangos priemonės „05-001-01-15-02. Skatinti talentų ir kompetencijų pasiūlą pažangiai ekonomikai“. Dėl Ukrainoje vykstančių karinių veiksmų ir iš to kylančių nenuspėjamų pasekmių, Ekonomikos ir inovacijų ministerija negali suplanuoti papildomų lėšų poreikio. Esant papildomų lėšų poreikiui, Ekonomikos ir inovacijų ministerija kreipsis į Lietuvos Respublikos Vyriausybę ir Finansų ministeriją dėl papildomų asignavimų.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai, rekomendacijos ir išvados

Rengiant Įstatymų projektus siūlomos naujos nuostatos buvo aptariamoms ir derinamos su Užimtumo tarnyba. Įstatymų projektų derinimo metu gautos ir socialinių partnerių: Lietuvos verslo konfederacijos, Nacionalinio skurdo mažinimo organizacijų tinklo, Lietuvos savivaldybių asociacijos, Lietuvos profesinių sąjungų konfederacijos, Lietuvos profesinės sąjungos „Solidarumas“, Lietuvos laisvosios rinkos instituto vertinimai ir pasiūlymai.

Ekonomikos ir inovacijų ministerija dėl Užimtumo įstatymo projekto nuostatų, susijusių atvykimo išmoka ir išmoka darbdaviui, konsultavosi su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, Užimtumo tarnyba, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba, VšĮ „Investuok Lietuvoje“.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymų projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno *Eurovoc* terminus, temas bei sritis

Reikšminiai Užimtumo įstatymo projekto žodžiai, kurių reikia jam įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, yra „darbo rinkai besirengiantys asmenys“, „aukštą pridėtinę vertę kuriančios kvalifikacijos ir kompetencijos“, „parama verslo kūrimui“, atvykimo išmoka iš užsienio pritrauktiems darbuotojams“, „išmoka darbdaviui, pritraukusiam darbuotoją iš užsienio“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.